

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
TEKNIIKAN JA LIIKENTEEN ALA

TURVEURAKOITSIJOIDEN YMPÄRISTÖVASTUUN TI- LANNESSELVITYS

TEKIJÄ: Anniina Kaatrasalo

Koulutusala Tekniikan ja liikenteen ala			
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Ympäristötekniikan tutkinto-ohjelma			
Työn tekijä Anniina Kaatrasalo			
Työn nimi Turveurakoitsijoiden ympäristövastuun tilanneselvitys			
Päiväys	6.4.2020	Sivumäärä/Liitteet	49/11
Ohjaajat Yliopettaja Merja Tolvanen ja tuntiopettaja Juha-Matti Aalto			
Toimeksiantaja / Yhteistyökumppani Vapo Oy / Ympäristöasiantuntija Heikki Torpström			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Turvetuotantoon liittyy suuri vastuu ympäristöstä, sen tilasta ja hoidosta. Lainsäädännössä ja ympäristöluvassa asetetaan reunaehdot, joiden puitteissa ympäristö on otettava toiminnassa huomioon. Näiden lisäksi työn tilaaja, Vapo Oy, toteuttaa myös omaehtoista ympäristövastuuta ISO 14001 -standardin mukaisen ympäristöjärjestelmän avulla. Lainsäädännön asettamien velvoitteiden, ympäristöluvan lupaehtojen ja ympäristöstrategian päämäärien täyttyminen varmistetaan muun muassa suorittamalla tuotantoalueilla omavalvontaa. Työn tavoitteena oli kartoittaa Vapon tuotantoalueilla työskentelevien urakoitsijoiden näkemystä ympäristövastuusta ja selvittää, ovatko nykyiset omavalvontaan liittyvät käytännöt tehokkaita täyttämään urakoitsijoiden vastuut ja velvoitteet. Selvityksen tavoitteena oli myös kerätä toimintaan liittyviä kehitysehdotuksia ja näin osallistaa urakoitsijoita käytäntöjen kehittämässä.</p> <p>Työ tehtiin kahdessa osassa. Selvitys aloitettiin haastattelemalla kymmentä Idän tuotantoalueella toimivaa urakoitsijaa. Haastatteluissa käytettiin puolistrukturoitua kyselylomaketta, joka sisälsi kysymyksiä viidestä teemasta liittyen ympäristövastuuseen, ympäristöasioiden hoitoon ja omavalvontaan. Haastatteluista saatujen vastausten pohjalta luotiin Webropol-nettikysely, joka lähetettiin lopuille 20:lle Idän tuotantoalueen urakoitsijalle. Webropol-kyselyyn vastasi yhdeksän urakoitsijaa.</p> <p>Selvityksen tuloksena saatiin kartoitettua laajalti urakoitsijoiden näkemyksiä ja mielipiteitä ympäristövastuuseen ja omavalvontaan liittyen. Selvityksestä kävi ilmi, että urakoitsijat olivat erittäin kiinnostuneita ympäristön tilasta ja motivoituneita kehittämään omavalvonnan käytäntöjä. Urakoitsijat selkeästi tiedostivat, että heillä on merkittävä rooli tuotantoalueiden ympäristövastuun kantamisessa ja tehokkaan omavalvonnan suorittamisessa. Osana selvitystä työn tilaaja sai kerättyä myös useampia käytäntöjä ja toimintoja koskevia kehitysehdotuksia, joita voidaan tulevaisuudessa hyödyntää toiminnan kehittämässä.</p>			
Avainsanat turvetuotanto, ympäristövastuu, ympäristöluva, ISO 14001 -standardi, omavalvonta			

Field of Study Technology, Communication and Transport			
Degree Programme Degree Programme in Environmental Technology			
Author Anniina Kaatrasalo			
Title of Thesis Progress Report on the Environmental Responsibility of Peat Contractors			
Date	6 April 2020	Pages/Appendices	49/11
Supervisors Mrs Merja Tolvanen, Principal Lecturer and Mr. Juha-Matti Aalto, Lecturer			
Client Organisation / Partner Vapo Oy / Mr. Heikki Torpström, Environmental Specialist			
<p>Abstract</p> <p>Peat production includes a great deal of responsibility for the environment, its state and its management. The legislation and the environmental permit set out the boundary conditions within which the environment must be taken into account. In addition to these, the client, Vapo Oy, also implements its own environmental responsibility through an environmental management system which is based on ISO 14001 -standard. Compliance with the legal obligations, conditions on the environmental license and the objectives of the environmental strategy are ensured, for example, by self-monitoring in the production areas. The aim of this thesis was to survey the environmental responsibility of the contractors working in Vapo's production areas and to determine whether current self-monitoring practices are effective in meeting the contractors' responsibilities and obligations. The purpose of the survey was also to collect operational development proposals and thereby involve the contractors in the development of practices.</p> <p>The work was carried out in two parts. The survey began by interviewing ten contractors in the Eastern production area. The interview was done by using a semi-structured questionnaire including questions related to environmental responsibility, environmental management and self-monitoring on five themes. Based on the interview responses, a Webropol online survey was created and sent to the remaining 20 contractors in the Eastern production area. Nine contractors responded to the Webropol survey.</p> <p>As a result of the study, the views and opinions of the contractors on environmental responsibility and self-monitoring were widely surveyed. The survey showed that the contractors were very interested in the state of the environment and motivated to develop self-monitoring practices. The contractors were clearly aware of their important role in the environmental responsibility of the production areas and in performing effective self-monitoring. As part of the study, the client was also able to collect suggestions for development of practices and activities. These ideas can be used in the future in developing the activities.</p>			
<p>Keywords peat production, environmental responsibility, environmental license, ISO 14001 -standard, self-monitoring</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	TILAAJAORGANISAATIO	6
3	TURVETUOTANNON YMPÄRISTÖASIAT	9
3.1	Turvetuotantoa säätelevä lainsäädäntö	10
3.1.1	Ympäristönsuojelulaki.....	10
3.1.2	Luonnonsuojelulaki.....	11
3.1.3	Jätelaki.....	11
3.1.4	Valtioneuvoston päätökset ja ohjelmat	12
3.2	Vapaaehtoinen ympäristövastuu	12
3.3	Ympäristövastuu urakoitsijoiden työssä	15
4	TURVETUOTANNON OMAVALVONTAKÄYTÄNNÖT.....	17
4.1	Työmailla suoritettavat ympäristötarkastukset	17
4.2	Urakoitsijoiden omavalvontatarkastukset	19
4.3	Turvallisuus- ja ympäristöhavaintojen työkalu	20
5	VAPON URAKOITSIJOIDEN YMPÄRISTÖVASTUUN TILANNESELVITYS	21
5.1	Selvityksen tavoite ja menetelmät.....	21
5.2	Haastattelut.....	21
5.2.1	Haastatteluiden kohderyhmä	21
5.2.2	Haastatteluiden suorittaminen.....	22
5.2.3	Haastatteluiden tulokset	27
5.3	Webropol-kysely	35
5.3.1	Webropol-kyselyn kohderyhmä	35
5.3.2	Webropol-kyselyn toteuttaminen	36
5.3.3	Webropol-kyselyn tulokset.....	38
5.4	Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset.....	43
6	POHDINTA.....	46
	LÄHTEET	48
	LIITE 1: TURVETYÖMAAN YMPÄRISTÖTARKASTUSPÖYTÄKIRJA.....	50
	LIITE 2: HAASTATTELUIDEN KYSYMYSLOMAKE	55
	LIITE 3: WEBROPOL-KYSELYLOMAKE.....	57

1 JOHDANTO

Turvetuotanto on ympäristönsuojelulain (527/2014) nojalla ympäristöluvan varaista toimintaa. Ympäristöluvassa annetaan määräyksiä ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi. Lisäksi ympäristönsuojelulaki sisältää yleisiä periaatteita, joita kaikkien toimijoiden on noudatettava. Tällainen periaate on esimerkiksi selvilläolovelvollisuus, jonka mukaan toiminnanharjoittajan on oltava selvillä toimintansa aiheuttamista ympäristövaikutuksista. (Ympäristönsuojelulaki 2014.)

Työn tilaaja, Vapo Oy, toteuttaa toiminnassaan kattavasti myös omaehtoista ympäristövastuuta. ISO 14001 -standardin mukaisen ympäristöjärjestelmän avulla ohjataan kaikkia toimintoja siten, että ympäristövaatimukset täyttyvät ja toimintojen jatkuvan kehittämisen kautta ympäristönsuojelun taso viedään lainsäädännön asettamia vaatimuksia paremmaksi. Vapon toimintaa ohjaavat lainsäädännön lisäksi ympäristöpolitiikka ja -strategia.

Vapo suorittaa työmaillaan omavalvontaa, jonka tarkoituksena on muiden toimien ohella varmistaa ympäristöluvan lupaehtojen täytyminen, lain velvoitteiden noudattaminen ja ympäristöstrategian asettamien tavoitteiden täytyminen. Omavalvontaa tekevät urakoitsijat, kausityöntekijöinä toimivat ympäristötarkastajat ja Vapon oman henkilöstö.

Työn tavoitteena on kartoittaa urakoitsijoiden näkemystä ympäristövastuista ja selvittää, ovatko nykyiset käytännöt tehokkaita täyttämään ympäristöveloitteet ja -vastuut. Tarkoituksena on kuulla urakoitsijoiden mielipiteitä ympäristövastuuseen ja omavalvontaan liittyen ja osallistaa heitä käytäntöjen kehittämisessä. Selvityksen toteutus on rajattu koskemaan Idän aluetta. Urakoitsijoiden ympäristövastuuta ja omavalvontakäytäntöjä tarkastellaan vain turpeen tuotannon näkökulmasta. Turpeen kuljetus asiakkaille jätetään selvityksen ulkopuolelle.

Selvitys toteutetaan haastattelemalla kymmentä Idän alueelta valittua urakoitsijaa. Haastatteluista saatuja vastauksia käytetään lähtötietona luotaessa Webropol-nettikyselyä, joka lähetetään lopuille kahdellekymmenelle Idän alueella toimivalle urakoitsijalle. Haastatteluiden ja kyselyn avulla kartoitetaan urakoitsijoiden mietteitä ympäristövastuuseen, omavalvontaan ja sen tehokkuuteen liittyen sekä kerätään mahdollisia kehitysehdotuksia.

2 TILAAJAORGANISAATIO

Työn tilaaja on Vapo Oy. Vapo Oy on osa Vapo-konsernia, joka on laaja kansainvälinen monialakonserni. Vapo-konserni toimii seitsemässä maassa ja koostuu kahdestatoista yhtiöstä. Konsernin liiketoiminta on jaettu kolmeen divisioonaan; Grow&Care, Energy ja New Businesses. Konsernilla on lisäksi kaikkien kolmen liiketoimintadivisioonan yhteinen Supply Chain Management -toiminto (myöhemmin SCM), joka vastaa muun muassa turvetuotannon toimitusketjun kokonaisvaltaisesta hallinnasta sekä ympäristöön, laatuun ja turvallisuuteen liittyvistä kokonaisuuksista. (Vapo 2018a.)

Suomessa Vapolla työskentelee yhteensä yli 500 työntekijää. Tuotantoaikaan työmailla työskentelevät Vapon vakituisen henkilökunnan lisäksi 400 urakoitsijaa, heidän työntekijänsä ja joukko kausityöntekijöitä. Vapolla on 400 turvetuotantoaluetta, joiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 40 000 hehtaaria. Suurin osa turvetuotantoalueista sijaitsee Keski-Suomessa ja Pohjanmaalla. Tuotanto on jaettu Suomessa viiteen tuotantoalueeseen: Pohjoinen, Itä, Kaakko, Lounas ja Länsi. (Taavo 2020.) Kuvassa 1 on esitetty Idän tuotantoalueen rajat vuonna 2019.

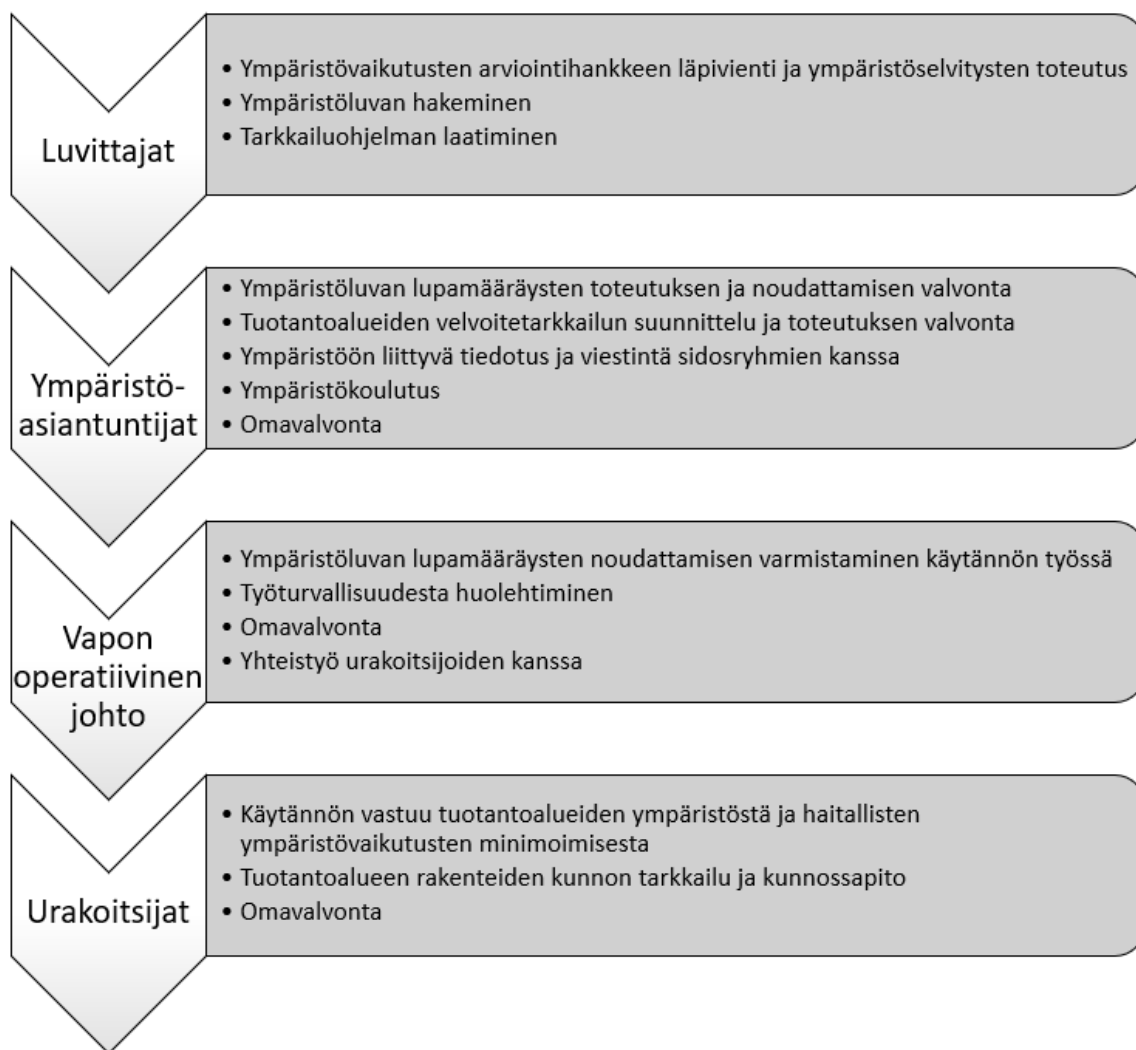
Kuva 1. Idän tuotantoalueen rajat vuonna 2019 (Pekkalin 2020)

Vuonna 2019 Idän alueella oli tuotantoa 47 työmaalla. Pinta-alaltaan nämä työmaat kattavat 3 267 hehtaaria. Idän alueella työskenteli kesän 2019 aikana yhteensä 20 pääurakoitsijaa. Työmailla tuotetaan jyrsin-, pala- ja kuiviketurvetta. Urakoitsijoiden päivittäinen työnkuva koostuu tuotantotyön lisäksi tuotantoalueiden rakenteiden tarkkailusta ja kunnostamisesta, koneiden huolloista ja esimiestehtävistä. Urakoitsijoiden alaisuudessa työskentelee keskimäärin neljä työntekijää ja lisäksi mahdollisia aliuurakoitsijoita. Urakoitsijoilla on suurin vastuu tuotantoalueidensa ympäristöstä ja erityisesti mahdollisten haitallisten ympäristövaikutusten minimoimisesta oikeiden toimitus- ja työtapojen kautta. (Taavo 2020.)

Urakoitsijoiden kanssa yhteistyössä tuotannon toimivuudesta vastaavat alueen toimitusketjupäällikkö, operaatiopäälliköt ja operaativastaavat. Idän alueella toimii toimitusketjupäällikön lisäksi 5 operaatiopäällikköä ja 3 operaativastaavaa. Toimitusketjupäällikkö toimii oman alueensa operatiivisen johdon esimiehenä. Hän vastaa henkilöstön osaamisen johtamisesta ja kehittämisestä, tuotannon ja toimituksien suunnittelusta, toteutuksesta ja seurannasta sekä tilaus-toimitus -prosessin kokonaisvaltaisesta hallinnasta. Operaatiopäälliköt vastaavat oman vastuualueensa kenttätoimintojen suunnittelusta, sujuvasta toteutuksesta ja urakoitsijoiden toiminnasta. Heidän työnkuvaansa kuuluvat ympäristölupamääräysten noudattamisen varmistaminen käytännön työssä tuotantoalueilla, työturvallisuudesta huolehtiminen, sidosryhmätyöskentely sekä asiakastoimitusten laadusta ja sujuvuudesta vastaaminen. Operaatiopäälliköillä on käytännön ympäristövastuu heille nimetyillä tuotantoalueilla. Operaativastaavien työnkuvaan kuuluvat tuotantoalueiden käytännön työt, esimerkiksi oman vastuualueensa tuotantokoneiden säännölliset tarkastukset, koneiden työturvallisuudesta huolehtiminen ja yhteydenpito alueen urakoitsijoihin. (Taavo 2020.)

Ympäristöasioiden ja ympäristövastuullisuuden kokonaisuudet on Vapolla keskitetty Environment & Sustainability -tiimille. Turvetuotannon ympäristöasioista vastaavat ympäristöasiantuntijat ja luvittajat. Nämä asiantuntijat muodostavat ympäristötiimin, jonka toiminnasta kokonaisuudessaan vastaa ympäristöpäällikkö. Ympäristötiimin tehtävänä on varmistaa, että turvetuotantoa toteutetaan mahdollisimman vastuullisesti. Luvittajat toimivat koko Suomen laajuisesti, kun taas ympäristöasiantuntijoilla on omat vastuualueet. Nämä ympäristöasiantuntijoiden vastuualueet on jaettu Suomessa pääosin ELY-keskusten toiminta-alueiden mukaan. Yhden ELY-keskuksen toiminta-alueella toimii yleensä yksi ympäristöasiantuntija. (Taavo 2020; Torpström 2020-01-16.)

Luvittajien tehtävänä on luvallistaa turvetuotantoalueiden toiminta. Luvittajat laativat ympäristövaikutusten arviointihankkeiden ja ympäristölupahakemusten asiakirjat ja läpivievät hankkeet. Luvittajat huolehtivat hankkeiden yhteydessä tarvittavien ympäristöselvitysten toteutuksesta. Tuotantoon saaduille alueille luvittajat laativat tarvittavat tarkkailuohjelmat. Ympäristöasiantuntijoiden tehtävänä on oman vastuualueensa ympäristölupamääräysten toteutuksen ja noudattamisen valvonta. Lisäksi heidän tehtävänä on vastuualueensa tuotantoalueiden velvoitetarkkailujen suunnittelu ja toteutuksen valvonta. Ympäristöasiantuntijat vastaavat myös ympäristöön liittyvästä yhteydenpidosta ja viestinnästä viranomaisiin ja muihin sidosryhmiin, lupapäätöksistä tiedottamisesta sekä oman organisaation ympäristöasioihin liittyvästä koulutuksesta. (Taavo 2020.) Kuvioon 1 on koottu tuotantoalueen ympäristöasioiden ja -vastuiden jakautuminen näiden edellä esiteltyjen toimijoiden kesken.

Kuvio 1. Tuotantoalueen ympäristöön liittyvien toimien ja vastuiden jakautuminen Vapon henkilöstön ja tuotantoalueella toimivien urakoitsijoiden välillä

3 TURVETUOTANNON YMPÄRISTÖASIAT

Ympäristövastuu sisältää lainsäädännön noudattamisen lisäksi vapaaehtoisen ympäristövastuun keinot. Turvetuotannossa on vahvasti läsnä ympäristölainsäädäntö, jolla pyritään varmistamaan ympäristönsuojelun tavoitteiden täyttyminen. Ympäristövastuuta voidaan kuitenkin toteuttaa myös vapaaehtoisin keinoin, esimerkiksi ISO 14001 -standardin mukaisen ympäristöjärjestelmän kautta.

Koko yrityksen toiminnan kattava ympäristöasioiden hallinta vaatii onnistuakseen järjestelmällistä suunnittelua, tekemisen ohjausta ja vaikutusten seuranta. Tähän ympäristöasioiden johtamiseen voidaan käyttää apuna ympäristöjärjestelmää. Ympäristöjärjestelmässä määritellään yrityksen merkittävimmät ympäristövaikutukset ja astetaan näiden mukaiset ympäristöpäämäärät. Toimintaa lähdetään kehittämään kohti näitä päämääriä yksityiskohtaisempien ympäristötavoitteiden kautta. Tavoitteellinen ympäristövaikutusten minimoiminen parantaa jatkuvasti yrityksen ympäristönsuojelun tasoa. (Pesonen, Hämäläinen ja Teittinen 2005, 9 - 12.)

Vapaaehtoisuuteen perustuvilla ympäristövastuun keinoilla voidaan osoittaa ulkopuolisille sidosryhmille, kuten asiakkaille, viranomaisille tai alueen asukkaille, yrityksen olevan tietoinen ympäristövastuustaan ja tätä kautta nostaa yrityksen imagoa. Tämän lisäksi järjestelmällinen toiminta ja tavoitteiden asettaminen tuovat yrityksen toimintaan systemaattisuutta ja auttavat riskienhallinnassa. Toiminnan jatkuva kehittäminen tarjoaa lopulta myös kustannussäästöjä, esimerkiksi materiaalitehokkuuden parantamisen myötä. (Pesonen ym. 2005, 13 - 14.)

Ympäristövastuu voidaan jakaa myös välittömään ja välilliseen vastuuseen. Välitön ympäristövastuu tarkoittaa yrityksen aiheuttamien välittömien ympäristövaikutuksien hallintaa ja luonnonvarojen kestävää käyttöä. Välillinen vastuu taas tarkoittaa niitä toimia, joita vaaditaan yrityksen yhteistyökumppaneilta näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. (Rohweder 2004, 99 - 100.) Vapo kantaa siis vastuun tuotannon välittömien ympäristöriskien hallinnasta suunnittelemalla koko turpeen toimitusketjun täyttämään ympäristölainsäädännön ja ympäristöjärjestelmän asettamat velvoitteet. Lisäksi Vapo vaatii urakoitsijoiltaan toimia välillisen ympäristövastuun kantamiseen.

Tässä luvussa käsitellään keskeisiä turvetuotantoa sääteleviä lakeja, jotka luovat perustan koko Vapon, ja sitä kautta myös urakoitsijoiden, toiminnalle. Lisäksi käydään läpi Vapolla käytössä olevia vapaaehtoisia ympäristövastuun keinoja, joiden kautta urakoitsijoiden ympäristövastuuta on määritelty tarkemmin ja heille on luotu edellytykset toimia työssään vastuullisemmin.

3.1 Turvetuotantoa säätelevä lainsäädäntö

3.1.1 Ympäristönsuojelulaki

Eräs tärkeimmistä turvetuotantoa velvoittavista laeista on ympäristönsuojelulaki (527/2014), jonka tarkoituksena on ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen ja vähentäminen sekä ympäristön huomiointi ympäristöä koskevassa päätöksenteossa. Ympäristönsuojelulain (527/2014) nojalla turvetuotanto on ympäristön pilaantumista aiheuttavana alana ympäristöluvan varaista toimintaa.

Ympäristöluvan turvetuotannolle myöntää aluehallintovirasto. Ympäristöluvassa annetaan määräyksiä, joilla täytetään ympäristönsuojelulain tavoitteita. Määräykset koskevat vesiensuojelurakenteita, jätteitä, pöly- ja melupäästöjä, polttoaineiden ja jäteöljyjen varastointia, häiriöitä ja poikkeustilanteita, käyttö-, päästö- ja vaikutustarkkailua sekä toiminnan lopettamista ja alueen jälkihoitoa. Tuotantoalueen hoito ja kunnossapito ovat merkittävässä osassa ympäristöluvan mukaisten määräysten täyttämässä. Lupaehtojen täyttymistä valvova viranomainen on alueen ELY-keskus, joka suorittaa säännöllisin väliajoin tuotantoalueilla viranomaistarkastuksia. (Ympäristöministeriö 2015.) Vuonna 2019 Vapolla oli Idän alueella tuotannossa yhteensä 47 luvitettua tuotantoaluetta.

Eräs ympäristöluvan myöntämisen ehtoista on parhaan käyttökelpoisen tekniikan, BAT (Best Available Techniques), noudattaminen. Paras käyttökelpoinen tekniikka tarkoittaa mahdollisimman tehokkaita ja kehittyneitä sekä teknisesti että taloudellisesti toteuttamiskelpoisia toimia, joilla pystytään estämään ympäristön pilaantuminen tai tehokkaasti vähentämään sitä. Paras käyttökelpoinen tekniikka koskee koko toimintaa, muun muassa tuotantomenetelmiä, toiminnan suunnittelua, ylläpitoa ja lopettamista. (Ympäristönsuojelulaki 2014, 5 §.) Turvetuotannossa parasta käyttökelpoista tekniikkaa vesienkäsittelyyn uusilla tuotantoalueilla on ympärivuotinen pintavalutuskenttä, kemiallinen puhdistamo tai jokin muu todistetusti näiden tehoinen vesienkäsittelymenetelmä (Ympäristöministeriö 2015).

Ympäristönsuojelulaki (527/2014) sisältää yleisiä periaatteita, jotka velvoittavat kaikkia toiminnanharjoittajia riippumatta siitä, tarvitseeko toiminta ympäristöluvan vai ei. Tällaisia noudatettavia velvollisuuksia ja periaatteita ovat (Ympäristönsuojelulaki 2014):

Selvilläolovelvollisuus (YSL 6 §):

Toiminnanharjoittajan on oltava selvillä toimintansa ympäristövaikutuksista, ympäristöriskeistä ja niiden hallinnasta sekä haitallisten vaikutusten vähentämismahdollisuuksista.

Velvollisuus ehkäistä ja rajoittaa ympäristön pilaantumista (YSL 7 §):

Toiminnanharjoittajan on järjestettävä toimintansa niin, että ympäristön pilaantuminen voidaan ehkäistä ennakolta. Jos pilaantumista ei voida kokonaan ehkäistä, se on rajoitettava mahdollisimman vähäiseksi.

Ennaltavaraautumisvelvollisuus (YSL 15 §):

Luvanvaraisen ja ilmoituksenvaraisen toiminnan harjoittajan on ennakolta varauduttava toimiin onnettomuuksien ja muiden poikkeuksellisten tilanteiden estämiseksi ja

niiden terveydelle ja ympäristölle haitallisten seurausten rajoittamiseksi. Ennalta varautumista varten toiminnanharjoittajan, jonka ympäristöluvan myöntää valtion lupa-viranomainen, on laadittava riskinarviointiin perustuva varautumissuunnitelma, varattava tarpeelliset laitteet ja muut varusteet, laadittava toimintaohje, testattavat laitteet ja varusteet sekä harjoiteltava toimia onnettomuuksia ja muita poikkeuksellisia tilanteita varten.

Varovaisuus- ja huolellisuusperiaate (YSL 20 §):

Menetellään toiminnan laadun edellyttämällä huolellisuudella ja varovaisuudella ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi sekä otetaan huomioon toiminnan aiheuttaman pilaantumisen vaaran todennäköisyys, onnettomuusriski sekä mahdollisuudet onnettomuuksien estämiseen ja niiden vaikutusten rajoittamiseen.

Ympäristön kannalta parhaan käytännön periaate (YSL 20 §):

Noudatetaan ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi tarkoituksenmukaisia ja kustannustehokkaita eri toimien yhdistelmiä.

Nämä yleiset velvollisuudet ja periaatteet luovat siis perustaa myös Vapon toiminnalle. Tuotannosta syntyviä ympäristövaikutuksia seurataan jatkuvasti, aiheutuvia ympäristöhaittoja minimoidaan ja yllättäviin poikkeustilanteisiin varaudutaan ennalta. Esimerkiksi tuotantoalueilla suoritettava omavalvonta on olennainen osa ympäristövaikutusten seuranta ja ympäristön pilaantumisen ehkäisyä. Lisäksi urakoitsijat pystyvät vaikuttamaan merkittävästi tuotantoalueensa ympäristön tilaan esimerkiksi huolellisilla työtavoilla.

3.1.2 Luonnonsuojelulaki

Luonnonsuojelulakia (1096/1996) sovelletaan luonnon ja maiseman suojeluun ja hoitoon. Lain tavoitteista turvetuotannon kannalta merkittävimpiä ovat luonnon monimuotoisuuden ylläpitäminen, maisema-arvojen vaaliminen sekä luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestävän käytön tukeminen. Muita tavoitteita ovat luonnontuntemuksen ja yleisen luonnonharrastuksen lisääminen sekä luonnontutkimuksen edistäminen. (Luonnonsuojelulaki 1996, 1 § ja 2 §.) Luonnonsuojelulain säädökset ovat keskeisessä osassa käytännön turvetuotannon järjestämisessä, mutta myös ympäristölupaa ratkaistaessa, jolloin tulee noudattaa mitä luonnonsuojelulaissa on säädetty (Ympäristönsuojelulaki 2014, 48 §).

3.1.3 Jätelaki

Jätelain (646/2011) yleisenä tavoitteena on kestävän kehityksen tukeminen. Tavoitetta toteutetaan säädöksillä, joilla ohjataan luonnonvarojen kestävää käyttöä, ehkäistään ympäristön roskaantumista, vähennetään jätteiden määrää ja haitallisuutta sekä ehkäistään jätteistä aiheutuvaa vaaraa ja haittaa terveydelle sekä ympäristölle. Jätelain säädösten noudattaminen on ympäristönsuojelulain säädösten rinnalla kriteerinä ympäristöluvan myöntämiselle (Ympäristönsuojelulaki 2014, 48 §).

Jätelain (646/2011) 8 §:ssä säädetään yleisestä velvollisuudesta noudattaa etusijajärjestystä. Säädös velvoittaa kaikkia toiminnanharjoittajia, joiden toiminnasta syntyy jätettä. Etusijajärjestyksen

mukaan on aina ensin pyrittävä vähentämään jätteen määrää ja haitallisuutta. Jos toiminnassa kuitenkin syntyy jätettä, täytyy jätteen haltijan ensisijaisesti valmistella jäte uudelleenkäyttöä varten ja toissijaisesti kierrättää se. Jos jätettä ei voida kierrättää, hyödynnetään se muulla tavoin, esimerkiksi energiana. Jos hyödyntäminen ei ole mahdollista, jäte loppukäsitellään.

Jätelain (646/2011) 72 §:ssä säädetään roskaamiskiellosta, jonka mukaan ympäristöön ei saa jättää jätettä, hylätä konetta, laitetta tai muuta esinettä tai päästää ainetta niin, että siitä aiheutuisi epäsiisteyttä, maiseman rumentumista, viihtyisyyden vähentymistä tai ihmisen tai eläimen loukkaantumisen vaaraa. Lain 73 §:n mukaan roskaaja on velvollinen poistamaan roskaavan esineen tai aineen ympäristöstä ja siivoamaan alueen. (Jätelaki 2011.)

3.1.4 Valtioneuvoston päätökset ja ohjelmat

Lainsäädännön lisäksi turvetuotannon ympäristönsuojelua koskien on tehty monia valtioneuvoston periaatepäätöksiä ja ohjelmia, joissa on esitetty pitkän ajan tavoitteita ja keinoja, joilla ympäristönsuojelun tavoitteet saavutetaan. Päätökset ja ohjelmat eivät suoraan sido toiminnanharjoittajia. Toiminnanharjoittajien ja viranomaisten, kuten AVI:n ja ELY-keskuksen, on kuitenkin otettava nämä päätökset ja ohjelmat huomioon toiminnassaan ja päätöksenteossaan.

Vuonna 2012 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta. Päätöksen mukaan tavoitteena oli muun muassa edistää vesiensuojelun kannalta tehokkaimpien toimenpiteiden käyttöönottoa, tehostaa turvetuotantoa koskevan ympäristönsuojelun ohjeistusta ja tehostaa vesiensuojelua kehittämällä ja ottamalla käyttöön uusia tuotanto- ja vesiensuojelumenetelmiä. (Ympäristöministeriö 2015.)

Vuonna 2015 valtioneuvosto hyväksyi alueelliset vesienhoitosuunnitelmat seitsemälle vesienhoitoalueella. Suunnitelmat ovat vuosille 2016 - 2021. Suunnitelmat ja niihin liittyvät toimenpideohjelmat sisältävät tietoa vesien tilasta, niihin vaikuttavista tekijöistä ja toimista, joilla saavutetaan pinta- ja pohjavesien hyvä tila. (Ympäristöministeriö 2017.) Vesienhoidonsuunnitelmat otetaan huomioon turvetuotannon ympäristölupia käsiteltäessä ja annettavien lupamääräysten on vastattava vesienhoidon tavoitteita (Vapo 2012b).

3.2 Vapaaehtoinen ympäristövastuu

Vapo-konsernin vapaaehtoinen vastuullisuustoiminta perustuu ympäristö- ja laadunhallintajärjestelmiin, joissa on kuvattu muun muassa parhaat käytännöt liittyen ympäristöasioihin. Ympäristö- ja laadunhallintajärjestelmien lisäksi toimintaa ohjaavat tuotekohtaiset sertifiikatit ja vastuullisuusjärjestelmät. (Vapo 2019b.)

ISO14001 -standardin mukainen seritioitu ympäristöjärjestelmä

Sertifioitu ISO 14001 -standardiin perustuva ympäristöjärjestelmä kattaa muun muassa turvetuotannon toimitusketjuun liittyvät toiminnot. Ympäristöjärjestelmän on sertifioinut ulkopuolinen tarkastusorganisaatio DNV GL ensimmäisen kerran vuonna 1998 (DNV GL 2018). Sertifiointeja suorittavat auditoijat ovat riippumattomia ympäristöauditointiin koulutettuja auditoijia, jotka arvioivat yrityksen ympäristöjärjestelmän vahvuudet ja heikkoudet. Myönnetty sertifikaatti todistaa, että Vapon ympäristöjärjestelmä vastaa ISO 14001 -standardin vaatimuksia ja yrityksen on todettu toimivan ympäristöjärjestelmänsä mukaisesti. Sertifikaatin myöntämisen jälkeen suoritetaan seuranta-auditointeja, joilla varmistetaan ympäristöjärjestelmän ylläpitäminen ja kehittäminen standardin vaatimusten mukaisesti. (Pesonen ym. 2005, 79 - 81.) Näitä seuranta-auditointeja suoritetaan vuosittain painotetusti eri liiketoiminnoille ja toimialueille sertifioinnin todentamiseksi. Viimeisin uudelleensertifiointi Vapolla on suoritettu 2018. Tällöin on arvioitu muun muassa ympäristöjohtamista ja -viestintää, turpeen- ja puuntuotantoa Lapin alueella, myyntiä sekä johtamista yleisesti ja alueellisesti. (Torpström 2020-01-16.)

Vastuullisuusohjelma ja ympäristöstrategia

Koko Vapo-konsernin vastuullisuustoimintaa ohjaamaan on päivitetty vuonna 2019 uusi konsernin yhteinen vastuullisuusohjelma, jossa on määritelty päämäärät ja pitkän aikavälin tavoitteet kahdelle vastuullisuustoiminnan päämäärälle:

- Pidämme huolta ympäristöstä.
- Pidämme huolta työntekijäidemme hyvinvoinnista.

Osana vastuullisuusohjelmaa on hyväksytty ympäristöstrategia, jonka kautta toteutetaan vastuullisuusohjelman ensimmäistä päämäärää ja ylläpidetään ympäristöjärjestelmän asettamaa vaatimusta ympäristönsuojelun tason jatkuvasta parantamisesta. Ympäristöstrategia on luotu vuosille 2019 - 2020 ja siinä on astettu neljä päätavoitetta konsernin ympäristöasioiden kehittämiseksi:

- kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa
- luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja luonnonmateriaalien kestävä käyttö
- vesistökuormituksen vähentäminen ja vesitehokkuuden edistäminen
- kiertotalouden edistäminen materiaalitehokkuutta parantamalla, tehokkaalla kierrätyksellä sekä hyödyntämällä kierrätettyjä raaka-aineita (Martikainen 2019).

Hiilijalanjäljen pienentäminen onnistuu joko vähentämällä hiilidioksidipäästöjä tai kompensoimalla niitä. Vapo pyrkii esimerkiksi aktiivisesti parantaan energiatehokkuutta turpeen koko toimitusketjussa. Luonnon monimuotoisuutta turvataan vastuullisella turvetuotannolla. Vastuullista turvetuotantoa ovat esimerkiksi uusien tuotantoaluiden ympäristövaikutusten arvioinnit ja ympäristöjärjestelmien käyttöönotto uusien liiketoimintojen osalta. Vesistökuormituksen pienentäminen onnistuu esimerkiksi parhaita vesienpuhdistustekniikoita käyttämällä. Vapo on toteuttanut vuoteen 2014 mennessä BAT-sitoumuksen. Sitoumuksen seurauksena käytössä on vain vesienpuhdistuksen kannalta parhaan käyttökelpoisen tekniikan mukaisia tuotantoalueita (Vapo 2012a). Kiertotalouden edistäminen onnistuu parantamalla materiaalitehokkuutta, tehostamalla kierrätystä ja hyödyntämällä kierrätettyjä

materiaaleja. Turvetuotannossa kiertotaloutta edistetään ottamalla käyttöön uusia muovijätettä vähentäviä keinoja. (Vapo 2019b.)

Jotta ympäristöstrategian päämäärät voidaan saavuttaa, tarvitaan konkreettiset toteutussuunnitelmat, joilla tavoitteita lähdetään toteuttamaan. Vapo-konsernissa jokaiselle liiketoimintayksikölle kootaan yksikön toimintaa koskien vastuullisuus- ja ympäristötoimenpiteiden Top 10 -ohjelma. Top 10 -toimenpideohjelma sisältää kymmenen tärkeintä projektia, joiden avulla ympäristöstrategian päämääriä toteutetaan. Jokaiselle projektille määritellään vastuuhenkilöt ja aikataulut. (Martikainen 2019.)

SCM (Supply Chain Management) turve- ja rahkasammaltuotannon vastuullisuus- ja ympäristötoimenpiteiden Top 10 -ohjelmassa vuodelle 2019 asetettiin muun muassa seuraavanlaisia projekteja:

- Ympäristö E-learning perehdytyskurssi konsernin henkilöstölle
- Kontaktisuodatusmenetelmä humuspitoisten vesien käsittelyssä
- Kestävä kierrätys vanhoille muoveille (käytetty turveaumamuovi).

E-learning perehdytyskurssin tarkoituksena on toimia perehdytysmateriaalina ympäristöasioihin koko Vapo-konsernin henkilöstölle. Kurssilla viestitään Vapon uudesta ympäristöstrategiasta ja sen päämääristä. Kurssin avulla jokainen Vapon työntekijä saa käsityksen toiminnan aiheuttamista ympäristövaikutuksista sekä keinoista vähentää niitä. Kontaktisuodatusmenetelmän kehittäminen humuspitoisten vesien käsittelyssä on osa ympäristövastuullisuuden jatkuvaa parantamista. Vesienkäsittelymenetelmiä kehitetään aktiivisesti, jotta tuotantoalueiden valumavesien aiheuttama kuormitus saadaan minimoitua.

Turvetuotannossa syntyy paljon aumamuovijätettä. Käytetty aumamuovi voidaan hyödyntää kierrätysmuovin raaka-aineena tai toimittaa jätteenpoltoon soveltuvalle voimalaitokselle polttoaineeksi. Käytetyn ja likaisen muovin kierrättäminen on kuitenkin ongelmallista. Muovi tulisi saada mahdollisimman puhtaaksi turpeesta ennen jatkokäyttöön toimittamista. Vuoden 2019 Top 10 -ohjelmassa on käynnistetty projekti, jonka tarkoituksena on kiertotalouden edistäminen. Projektissa vanhat aumamuovivarastot pyritään poistamaan vastuullisesti ja kustannustehokkaasti vuoteen 2022 mennessä. Samalla jatketaan muovin hyötykäyttö- ja kierrätysmahdollisuuksien kartoittamista uudelle jatkuvasti syntyvälle muovijätteelle. Aumamuoviprojekti saa jatkoa vuoden 2020 Top 10 -toimenpideohjelmassa. Vanhaa aumamuovijätettä on Suomessa noin 10 000 tonnia. Vuonna 2020 tavoitteena on ohjata hyötykäyttöön, joko materiaaliksi tai polttoaineeksi, tästä 20 prosenttia. Idän tuotantoalueelta aumamuovivarastoja on toimitettu sekä kierrätykseen että polttoon. Suurin osa Idän alueen työmaista on saatu tyhjennettyä vanhoista muovivarastoista muutaman menneen vuoden aikana. Hyötykäyttöä odottavia muovivarastoja on jäljellä muutamia satoja tonneja. Uutta muovia kertyy kuitenkin vuosittain noin 100 tonnia lisää. (Martikainen 2019, Pöyhönen 2020-04-02.)

3.3 Ympäristövastuu urakoitsijoiden työssä

Urakoitsijoiden työlle ja ympäristövastuulle asettavat lähtötason lainsäädäntö ja ympäristöluvassa määritellyt lupaehdot. Urakoitsijoiden on noudatettava kaikessa toiminnassaan voimassa olevaa lainsäädäntöä ja tunnettava oman työmaansa ympäristölupa. Ympäristöluvan lupaehdot asettavat minimaatimuksen työmaan ympäristäsioiden hoidolle, eikä lupaehtojen määräyksiä saa laiminlyödä. Kuten kaikkien muidenkin Vapon työntekijöiden, myös urakoitsijoiden työhön vaikuttavat myös Vapon ympäristöjärjestelmän asettamat vaatimukset. Ympäristöstrategian päämäärät ja niiden pohjalta laaditut toimintaperiaatteet ja -ohjelmat ohjaavat päivittäistä työskentelyä. (Vapo 2018.) Kaikki urakoitsijoiden työhön ja toimintaan liittyvät ympäristövelvollisuudet ja -vastuut on kirjattu yrittäjä kohtaisiin urakointisopimuksiin.

Jotta urakoitsijat ja heidän työntekijänsä tunsivat lainsäädännön ja ympäristöluvan määräykset sekä Vapon ympäristöstrategiassa yhteisesti ympäristöasioiden hoidolle asetetut päämäärät, ja osaisivat toimia näiden mukaisesti, tarjotaan heille ympäristökoulutusta. Jokainen turvetuotantoalueella työskentelevä henkilö, sekä Vapolainen, urakoitsija että urakoitsijan työntekijä, suorittaa ennen töiden aloittamista Tuotannon ajolupa -koulutuksen. Koulutus sisältää erillisen ympäristöosion, jossa käydään perusteellisesti läpi työmaan ympäristöasioiden hoitoa, muun muassa vesiensuojelurakenteita, niiden kunnossapitoa ja esimerkiksi poikkeustilanteissa toimimista. Koulutus on voimassa viisi vuotta, minkä jälkeen se on suoritettava uudestaan. Joka kevät, ennen tuotannon aloittamista, järjestetään urakoitsijoille Tuotannonohjauskoulutus. Koulutuksessa käydään läpi kohdennetusti tulevan kesän tuotantoon liittyviä asioita ja kerataan keskeiset ympäristöön ja työturvallisuuteen liittyvät osa-alueet. Syksyisin tuotannon päätyttyä pidetään palautepalaverit. Palautepalaverissa käydään läpi kulunut tuotantokausi ja urakoitsijat saavat palautetta toiminnastaan.

Vapo järjestää myös Tuotannon ajolupa -koulutuksen lisäksi kohdennettuja lisäkoulutuksia. Näihin osallistuminen on vapaaehtoista, mutta suositeltavaa. Ympäristöturvallisuuskortti-koulutus on esimerkki vapaaehtoisesta ympäristökoulutuksesta. Koulutuksessa käsitellään sekä yleisesti että toimialakohtaisesti ympäristövastuullista ja -turvallista toimintaa, vastuullisesta toiminnasta saatavia hyötyjä ja lakien asettamia vaatimuksia (LIS Group Oy 2016).

ISO 14001 -standardin mukaisen ympäristöjärjestelmän osana Vapon tulee määritellä toiminnoille, joihin liittyy merkittäviä ympäristönäkökohtia, toimintaohjeet. Toimintaohjeiden avulla pyritään minimoimaan toiminnasta poikkeus- tai hätätilanteessa syntyvät haitalliset ympäristövaikutukset. Toimintaohjeet jaetaan menettelyohjeisiin ja työohjeisiin. Työohjeet ovat tiettyä työvaihetta koskevia opasteita työn suorittamiseksi niin, että haitalliset ympäristövaikutukset jäävät mahdollisimman vähäisiksi. (Pesonen ym. 2005, 60 - 61.)

Vapon urakoitsijoilla on käytössään sähköinen työmaakansio, MobiLog, jonne on koottu kaikki yleiset turvetyömaan toimintaohjeet. Tällaisia ohjeita ovat esimekiksi:

- Yrittäjän ympäristöohje
- Työturvallisuusohje

- Työmaan jätehuolto-ohje
- Ohje polttoaineiden varastointiin ja kuljetukseen
- Öljy- ja polttoainevahingon torjuntaohje
- Paloturvallisuusohjeet

Työmaakansiosta löytyvät myös erilliset tarkennetut ohjeet työtavoista ja -koneista, esimerkiksi valmistelun, tuotannon ja kunnossapidon työvaiheille. (Torpström 2020-01-16.)

4 TURVETUOTANNON OMAVALVONTAKÄYTÄNNÖT

Turvetuotannosta ja toiminnan lopputuotteista kohdistuu erilaisia ympäristövaikutuksia maaperään, veteen ja ilmaan. Kuten jo aiemmin kävi ilmi, näitä haitallisia vaikutuksia säädellään muun muassa ympäristöluvassa asetetuilla lupaehdoilla. Lisäksi Vapo pyrkii aktiivisesti omatoimisesti pienentämään haitallisia ympäristövaikutuksia ehkäisemisen, vähentämisen ja tarkkailun avulla. (Vapo 2019b.) Vapo suorittaa työmaillaan muun muassa velvoitetarkkailua ja omavalvontaa.

Velvoitetarkkailu on ympäristöluvan lupaehdoissa vaadittua tarkkailua, jolla seurataan tuotannon ympäristövaikutuksia, mahdollisia ympäristöriskejä ja varmistetaan tuotannosta aiheutuvien päästöjen pysyminen ympäristöluvan määräämissä rajoissa. Velvoitetarkkailu koostuu päästö-, käyttö- ja vaikutustarkkailusta. Omavalvonta taas on omaehtoista tarkkailua, jolla tarkoitetaan järjestelmällistä, tietyin väliajoin järjestettävää ja dokumentoitua työmaan ympäristöasioiden tarkastusta. Omavalvontatarkastuksilla varaudutaan viranomaistarkastuksiin ja varmistetaan esimerkiksi vesiensuojelurakenteiden toimivuus kaikissa olosuhteissa. (Ympäristöministeriö 2015.)

Omavalvontaa suorittavat Vapon työmailla toimivat urakoitsijat kerran kuukaudessa tuotannon käynnissäoloaikana ja ympäristöasiantuntijan laatiman ohjelman mukaan kiertävät Vapon kausityöntekijöiksi palkatut ympäristötarkastajat kerran kesässä. Tarkastusten aikana täytetään sähköinen tarkastuslomake, johon merkitään mahdolliset tarkastuksella havaitut puutteet. Omavalvontatarkastukset mukailevat lainsäädännön vaatimuksia, ympäristöluvan lupamääräyksiä ja ympäristöjärjestelmän kautta asetettuja ympäristöstrategian päämääriä. Tarkastukset toteutetaan käytännössä kiertämällä tuotantoalue ja arvioimalla tarkastuslistalla olevien kohteiden kunto. Tarkastuskohteiden kunnosta huolehtiminen on osa urakoitsijoiden päivittäistä työtä.

Tässä kappaleessa käydään läpi Vapon ympäristötarkastajien ja urakoitsijoiden suorittamien omavalvontatarkastusten sisältöä. Lisäksi käsitellään turvallisuus- ja ympäristöhavaintojen työkalua, joka on yksi sekä urakoitsijoiden että Vapon henkilökunnan työtä helpottamaan luotu omavalvonnan sovellys.

4.1 Työmailla suoritettavat ympäristötarkastukset

Vapo palkkaa tuotantokaudelle kausityöntekijöitä suorittamaan turvetyömaiden ympäristötarkastuksia. Kausityöntekijöiden tarkastuksia on suoritettu vuodesta 2010. Tarkastajat kiertävät alueensa ympäristöasiantuntijan laatiman ohjelman mukaisesti kyseiselle kesälle tarkastettavaksi määrätyillä työmailla. Kesällä 2019 Idän alueella työskenteli kaksi ympäristötarkastajaa, yksi Pohjois-Savon ja toinen Pohjois-Karjalan alueella. Kesän 2019 aikana suoritettiin yhteensä 39 tarkastusta.

Ympäristötarkastajan tarkastuslomake on esitetty liitteessä 1. Ennen tarkastuksen suorittamista työmaalla, tutustutaan perusteellisesti työmaan ympäristöluvaan, jotta tarkastuksen aikana on tiedossa kyseiselle työmaalle annetut lupamääräykset. Lisäksi käydään läpi työmaakansio ja tarkastetaan,

että ajantasaiset lupamääräykset sekä palo- ja pelastussuunnitelma löytyvät sieltä. Kyseisten asiakirjojen on oltava kaikkien työmaalla työskentelevien saatavilla. Työmaan käyttöpäiväkirjasta tulee löytyä vähintään merkinnät vesiensuojelurakenteiden käyttöönotoista ja pudistuksista sekä mahdollisista tuotannon keskeytyksistä, esimerkiksi tuulitauoista. Ympäristötarkastaja käy myös läpi urakoitsijan suorittamat MobiTask-tarkastukset ja arvioi oman tarkastuksensa jälkeen, vastaavatko tarkastusten havainnot toisiaan. (Vapo 2019a.)

Työmaalle saavuttaessa tarkastus aloitetaan havainnoimalla tiestön kunto, perille ohjaavat opasteet ja työmaan sulkevan portin asianmukaisuus. Opasteiden ja tienviittojen oikea sijoittelu on erityisen tärkeää esimerkiksi tulipalotilanteessa ohjattaessa paikalle palokuntaa. Työmaan portti pidetään lukittuna aina, kun työmaalla ei tehdä töitä. Näin estetään asiaton oleskelu ja ilkivalta työmaa-alueella. Turvallisuussyistä portti tulee varustaa tuulilukolla. (Vapo 2019a.)

Työmaan tukikohdassa sijaitsevat mahdolliset varistorakennukset, jätteiden varastointi ja usein myös polttonesteiden varastointi. Jätehuolto on järjestetty erilliseen jätekatokseen tai -konttiin. Tärkeää on, että jätteiden varastointi tapahtuu katetussa ja lukitussa tilassa, ja jäteasiat on merkitty asianmukaisesti lajittelun helpottamiseksi. Työmaalla kerätään sekajätteiden lisäksi erilliskeräyksenä kiinteät öljyiset jätteet ja jäteöljy. Polttonesteiden säilytyksen osalta tarkastetaan säiliön asianmukainen sijoittaminen, laillisuus, varusteet, merkinnät ja määperän kunto säiliön läheisyydessä. Säiliön tulee sijaita palo- ja pelastussuunnitelmassa esitetyllä paikalla, se täytyy varustaa muun muassa ylitäytön estimellä, ja säiliön sisältö, omistaja ja kyseisen polttonesteen varoitusmerkit tulee löytyä säiliön kyljestä. (Vapo 2019a.)

Jokaisella työmaalla tulee olla ehjä tuulipussi sekä tuulimittari tai sääasema. Tuulen suuntaa, tuulen nopeutta ja säätä tarkkaillaan tuotannosta syntyvän pölyhaitan vähentämiseksi sekä kuivaan aikaan tulipaloriskin pienentämiseksi. Tuulipussin, tuulimittarin ja sääaseman tulee sijaita ympäristöluvan mukaisella paikalla. (Vapo 2019a.)

Vesiensuojelurakenteiden kunnon tarkkailu on erityisen tärkeää vesistöihin kohdistuvien haitallisten ympäristövaikutusten minimoimisessa. Vesiensuojelurakenteet sisältävät tuotantoalueen kiertävät eristysojat, tuotantosaroilta vedet keräävät sarkaojat ja näitä suuremmat kokoojaojat, veden virtausta tasoittavat virtaamansäätöpadot, kiintoainetta keräävät laskeutusaltaat sekä lopulta mahdollisen pumppaamon ja pintavalutus kentän, kosteikon tai kemiallisen puhdistusaseman. Eristysojien tulee olla rakenteeltaan ja sijainniltaan ympäristöluvan mukaiset. Sarkaojien päissä olevien lietteyvennyksien ja lietteenpidättimien tulee olla puhtaita lietteestä. Kokoojaojien tulee olla puhdistettuja, eivätkä ne saa padottaa veden virtausta. Jos ympäristöluvassa vaaditaan, kokoojaojissa on oltava virtaamansäätöpadot. Padolla ei saa esiintyä ohivirtauksia, eikä pato saa olla lietteen tukkima. Laskeutusaltaista tarkastetaan altaan luiskien kunto, pintapuomin oikea sijainti ja altaan poistopään patolaitteen kunto. (Vapo 2019a.)

Toisinaan tuotantoalueelta johdetut vedet joudutaan pumppaaman eteenpäin. Jos pumppaamo toimii polttoaineella, tulee polttoainesäiliön asianmukaisuus tarkastaa. Pumppaamon käynnistyksistä ja

pysäytyksistä tulee löytyä merkinnät työmaan käyttöpäiväkirjasta. Pumppausaltaan kunto tarkastetaan, kuten laskeutusaltaiden kunto. Pumppaamolta vedet johdetaan pintavalutuskentälle tai kosteikolle. Kenttä tai kosteikko kierretään ja samalla tarkkaillaan reunavallin eheyttä, veden jakautumista ja oikovirtauksien esiintymistä. Pintavalutuskentältä tai kosteikolta vedet kerääntyvät mittapadolle. Mittapadolla ei saa esiintyä ohivirtauksia eikä padon alapuolinen uoma saa aiheuttaa padosta. Toisinaan pintavalutuskentän tai kosteikon tilalla käytetään kemiallista puhdistamo. Puhdistamolla tarkastetaan kemikaalien säilytys, säiliöiden kunto, varoitusmerkit, turvallisuusohjeiden ja välineiden asianmukaisuus, kemikaloinnin toimivuus, kemikalointiaseman altaan purkupään patolaitteen kunto ja laitoksen päiväkirjan dokumentointi. Kemiallisen puhdistusaseman tarkastus suoritetaan turvallisuussyistä aina asemanhoitajan seurassa. (Vapo 2019a.)

Auma-alueita ympäröivien ojien ja teiden tulee olla puhtaat turpeesta. Auma-alueen tulee olla siisti ja tasainen, ja käytetyt aumamuovit tulee kerätä niille varattuun paikkaan. Aumamuovien varastointi järjestetään niin, etteivät ne pääse leviämään tuulen mukana ja niiden poiskuljettaminen onnistuu helposti. (Vapo 2019a.)

Jos tarkastuskohde ei ole kriteereiden mukainen, havainto arvioidaan pienenä, vakavana tai kriittisenä poikkeamana. Tarkastuksen havainnot syötetään Vapon järjestelmään ja niistä luodaan tehtävät. Tehtäville asetetaan toteutusaikataulu ja vastuuhenkilö. Tehtävien toteutus, eli tarkastuksella havaittujen puutteiden korjaaminen, on useimmiten kyseisen työmaan urakoitsijan tehtävä. Tehtävien suorittamista valvoo alueen operaatiopäällikkö. Tarkastuksen jälkeen ympäristötarkastaja käy havainnot läpi urakoitsijan kanssa työmaalla tai puhelimen välityksellä. Myös tarkastuksen havainnoista kirjattu pöytäkirja annetaan urakoitsijalle tiedoksi sähköpostilla. (Vapo 2019a.)

4.2 Urakoitsijoiden omavalvontatarkastukset

Urakoitsijat suorittavat omilla työmaillaan tuotantoaikaan omavalvontatarkastuksen, MobiTask-tarkastuksen, kerran kuukaudessa. Urakoitsijan tulee olla tietoinen työmaansa ympäristöasioiden tilasta, koska hänellä on suurin vastuu työmaansa ympäristöstä ja oikeista toimintatavoista. Tarkastuksen rakenne on hieman erilainen ja suppeampi kuin ympäristötarkastajan suorittaman tarkastuksen sisältö. Tarkastus keskittyy vesiensuojelurakenteiden kunnon ja toiminnan tarkkailuun sekä kunnossapitoon. Näin varmistetaan vesiensuojelurakenteiden toiminta läpi tuotantokauden, kaikissa olosuhteissa. Esimerkkityömaalla, Kiertosuolla Kiuruvedellä, MobiTask-tarkastuksella havainnoidaan:

- sarkaojarakenteet,
- kokoojaojat,
- laskeutusaltaat,
- pumppaamon toiminta,
- pintavalutuskenttä ja
- sääaseman toiminta (Vapo 2020).

Urakoitsijat arvioivat tarkastuskohteiden kunnon samoin kriteerein kuin ympäristötarkastaja ja tarvittaessa kirjaavat poikkeaman. Poikkeamasta luodaan järjestelmään korjaustehtävä. Urakoitsijoiden

tulee tarkkailla työmaansa yleistä siisteyttä ja vesiensuojelurakenteiden kuntoa jatkuvasti, ei vain tarkastuksen aikaan. Näin varmistetaan tuotantoalueen rakenteiden toimivuus ja ympäristöluvan lupaehtojen mukainen toiminta läpi tuotantokauden.

Alueen operaatiopäällikkö suunnittelee urakoitsijoiden MobiTask-tarkastusten sisällön ja tarkastuskohteet jokaiselle työmaalle erikseen. Tarkastuskohteiden valinnassa otetaan huomioon juuri kyseisen työmaan vesiensuojelurakenteet ja työmaan mahdolliset erityispiirteet. Lisäksi voidaan huomioida esimerkiksi ympäristöstrategian tavoitteet. Kuten aiemmin luvussa 3.2 kerrottiin, aumamuovien kestävä kierrätys esiintyy turvetuotannon vuosien 2019 - 2020 Top 10 -toimenpideohjelmissa. Joillakin työmailla auma-alueiden siisteyden ja aumamuovitalanteen havainnointi on lisätty myös urakoitsijoiden omavalvontatarkastuksille. (Torpström 2020-1-31.)

4.3 Turvallisuus- ja ympäristöhavaintojen työkalu

Vapo on ottanut käyttöön vuonna 2018 uuden turvallisuus- ja ympäristöhavaintojen Nappi-työkalun. Nappin on tarkoitus toimia matalan kynnyksen työkaluna havaintojen ilmoittamiseen. Havainnot voivat liittyä työturvallisuuteen, ympäristöön tai laatuun. Havaintojen keräämisen taustalla ovat ongelmien ja riskien tunnistaminen, toiminnan jatkuva parantaminen ja opitun jakaminen muille (Vapo 2019b).

Ympäristöön liittyvät havainnot voivat olla esimerkiksi havaintoja ympäristöluvan vastaisesta toiminnasta, vesiensuojelurakenteiden toimimattomuudesta, melusta, pölystä tai kemikaalivuodosta. Työkalun avulla voidaan tehdä myös negatiivisten ongelmiin tai puutteisiin liittyvien havaintojen lisäksi positiivisia onnistumishavaintoja. (Vapo 2019b.)

Tehdyt havainnot lähetetään käsiteltäväksi alueen operaatiiviselle tiimille. Tiimi käy havainnot läpi, arvioi tilanteen ja päättää tarvittavista jatkotoimenpiteistä. Vapolla on käytössään useita työkaluja havaintojen tekemiseen turvetyömailla, tehtailla ja laitoksilla. Tehdyistä havainnoista on tarkoitus ottaa oppia ja jakaa kerättyä tietoa avoimesti yli liiketoimintayksiköiden ja maiden rajojen. (Vapo 2019b.)

5 VAPON URAKOITSIJOIDEN YMPÄRISTÖVASTUUN TILANNESELVITYS

5.1 Selvityksen tavoite ja menetelmät

Työn tavoitteena oli kartoittaa urakoitsijoiden näkemystä ympäristövastuista ja selvittää, ovatko nykyiset käytännöt tehokkaita täyttämään ympäristöveloitteet ja -vastuut. Tarkoituksena oli kuulla urakoitsijoiden mielipiteitä ympäristövastuuseen ja omavalvontaan liittyen ja osallistaa heitä käytäntöjen kehittämisessä. Kartoituksella haluttiin selvittää, kokevatko ja ymmärtävätkö urakoitsijat omaavansa tärkeän roolin tuotannon ympäristöasioiden hoidossa ja pystyvätkö he toimimaan vastuullisesti hyödyntäen annettuja työkaluja. Nykytilanteen kartoituksen lisäksi selvityksen aikana kerättiin myös esille tulleita kehitysehdotuksia. Toteutus aloitettiin haastattelemalla kymmenen Idän tuotantoalueelta valittua urakoitsijaa. Haastatteluista saatuja tuloksia käytettiin pohjana luotaessa Webropol-nettikyselyä, jolla selvitystä vielä täydennettiin.

5.2 Haastattelut

5.2.1 Haastatteluiden kohderyhmä

Haastatteluiden kohderyhmäksi valikoituivat Idän tuotantoalueella kesällä 2019 urakoineet yrittäjät (yhteensä 20 pääurakoitsijaa). Näistä urakoitsijoista valittiin Vapon toimesta kymmenen haastateltavaa. Tavoitteena oli, että kaikki haastateltavat olisivat pääurakoitsijoita, mutta aikatauluhaasteiden takia lopullisiin haastatteluihin otettiin mukaan kahden pääurakoitsijan tilalle heidän aliurakoitsijansa. Haastateltavista kahdeksan toimii siis pääurakoitsijana ja kaksi aliurakoitsijana.

Haastateltaviksi haluttiin valita hyviksi kumppaneiksi osoittautuneita urakoitsijoita, joilla on kokemusta Vapon tuotantoalueilla toimimisesta usealta vuodelta, tai jopa vuosikymmeneltä. Kyseiset yrittäjät urakoivat Idän alueen suurimmilla tuotantoalueilla tai vaihtoehtoisesti usealla pienemmällä tuotantoalueella samaan aikaan. Useiden vuosien kokemuksen urakoitsijana työskentelystä ja laajojen tuotantoalueiden hallinnasta uskottiin tuovan haastatteluihin kaivattua näkökulmaa ympäristövastuun nykytilasta ja sen kehityksestä.

Taulukkoon 1 on koottu taustatietoja haastatteluihin osallistuneista urakoitsijoista. Taustatietoina on esitetty vuosina yrittäjän työkokemus Vapon urakoitsijana toimimisesta, tuotannossa olevien työmaiden määrä kappaleina, näiden työmaiden yhteenlaskettu laajuus hehtaareina sekä tuotantoaikaan työmailla urakoitsijan alaisuudessa työskentelevien työntekijöiden määrä.

Haastateltavista puolet urakoivat Pohjois-Karjalan alueella ja puolet Pohjois-Savon alueella. Pohjois-Karjalan alueella tuotantoalueet ovat huomattavasti suurempia kuin Pohjois-Savossa. Siellä haastatellut yrittäjät urakoivat yhdellä työmaalla, jonka koko vaihtelee 100 - 450 hehtaarissa. Urakoitsijoilla on tuotantoaikaan 3 - 10 työntekijää. Useimmilla on lisäksi vielä muutama aliurakoitsija. Pohjois-Savon alueella yksittäiset tuotantoalueet ovat pienempiä, joten on normaalia, että yrittäjä urakoi usealla työmaalla samaan aikaan. Haastatteluihin osallistuneilla urakoitsijoilla työmaita on 1 - 7 kappaletta ja niiden yhteenlaskettu koko vaihtelee 85 - 250 hehtaarissa. Työntekijöitä on mahdollisten

aliurakoitsijoiden lisäksi 2 - 6 kappaletta. Yrittäjien työkokemus Vapon urakoitsijana toimimisesta vaihtelee 7 - 38 vuodessa.

Taulukko 1. Taustatietoja haastatteluihin osallistuneista urakoitsijoista

Haastateltava	Toimenkuva	Toiminta- alue	Toiminut urakoitsi- jana (v)	Tuotanto- alueet (kpl)	Tuotanto- alueet (ha)	Tuotannon työntekijät (kpl)
Urakoitsija 1	Pääurakoitsija	Pohjois- Karjala	30	1	350	8
Urakoitsija 2	Pääurakoitsija	Pohjois- Karjala	21	1	100	3 - 4
Urakoitsija 3	Pääurakoitsija	Pohjois- Karjala	38	1	450	4
Urakoitsija 4	Pääurakoitsija	Pohjois- Karjala	10	1	250	10
Urakoitsija 5	Aliurakoitsija	Pohjois- Karjala	10	1	450	3 - 4
Urakoitsija 6	Aliurakoitsija	Pohjois- Savo	7	1	85	3
Urakoitsija 7	Pääurakoitsija	Pohjois- Savo	34	5	200	3
Urakoitsija 8	Pääurakoitsija	Pohjois- Savo	16	4	200	5 - 6
Urakoitsija 9	Pääurakoitsija	Pohjois- Savo	32	2	100	2 - 4
Urakoitsija 10	Pääurakoitsija	Pohjois- Savo	19	7	250	6

Haastatteluihin osallistuneet urakoitsijat eroavat siis toisistaan työkokemuksen, urakoitavien tuotantoalueiden määrän sekä tuotantoalueiden laajuuden suhteen. He siis mahdollisesti tarkastelevat asioita hieman erilaisista lähtökohdista, jolloin heillä mahdollisesti on myös erilaisia näkemyksiä ympäristöasioiden hoidosta ja omavalvonnan toimivuudesta.

5.2.2 Haastatteluiden suorittaminen

Haastatteluita on useita erilaisia tyyppejä. On olemassa esimerkiksi lomakehaastattelu, puolistrukturoitu haastattelu, teemahaastattelu ja strukturoimaton haastattelu. Haastattelun muoto, kulku ja haastattelijan vapaus soveltaa kysymyksiä määräytyvät valitun haastattelutyyppin mukaan. (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 43)

Haastattelu on tutkimusmenetelmänä joustava. Se sallii täsmennyksiä, tulkintoja ja haastatteluaiheiden järjestyksen säätelyä. Haastattelulla tavoitetaan usein enemmän vastaajia kuin esimerkiksi pelkällä lomakekyselyllä, ja itse haastattelutilanteessa haastateltavia on helpompi motivoida antamaan vastauksia. Haastattelu sopii erityisesti tilanteisiin, joissa tiedetään kysymysten tuottavan monitahoisia vastauksia, vastauksia halutaan mahdollisesti selvittää tai vastauksien perusteella halutaan esittää lisäkysymyksiä. (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 34 - 36.)

Haastattelutilanteisiin liittyy myös monia ongelmia, jotka saattavat heikentää haastattelusta saatavaa hyötyä. Haastatteluihin valmistautuminen, haastattelijan kouluttaminen ja itse haastatteluiden suorittaminen vievät paljon aikaa. Jotta haastattelijä pystyisi hyödyntämään haastattelutilanteen tarjoaman mahdollisuuden säädellä tiedonkeruuta joustavasti, pitäisi häneltä löytyä taitoa ja kokemusta. Haastattelutilanteeseen liittyy myös useita virhelähteitä, joita aiheuttavat sekä haastattelijä että haastateltava. Esimerkiksi haastateltavalla on usein taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia, eikä hän siis välttämättä uskalla vastata täysin rehellisesti. (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 35.) Lisäksi haastatteluista saatu tieto on aina konteksti- ja tilannesidonnaista. Haastateltava saattaa puhua haastattelutilanteessa eri tavalla kuin puhuisi jossain toisessa tilanteessa. Tämän takia haastattelusta saatuja tuloksia ei tulisi yleistää liikaa. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2007, 209.)

Tätä työtä lähdettiin toteuttamaan puolistrukturoidun haastattelun keinoin. Puolistrukturoidussa haastattelussa jokin haastattelun näkökohta on kaikille haastateltaville täysin sama, mutta muita osia voidaan soveltaa. Esimerkiksi kaikille haastateltaville esitetään samat kysymykset, mutta niiden järjestystä voidaan vaihdella tai haastattelijä esittää kaikille samat kysymykset, mutta niiden sanamuotoa voidaan muokata kuulijan mukaan. Toisaalta haastattelutilanteen asettelussa voidaan nähdä myös teemahaastattelun piirteitä. Teemahaastattelu on lähempänä strukturoimatonta haastattelua, jossa ei aseteta ennalta tarkkoja yksityiskohtaisia kysymyksiä. Teemahaastattelussa tärkeämpää on, että haastattelu suoritetaan ennalta määriteltyjen keskeisten teemojen parissa. (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 43 - 48.)

Haastatteluja varten luotiin haastattelulomake (liite 2), johon koottiin kysymyksiä ympäristövastuuseen ja omavalvontaan liittyen. Haastattelu jaettiin viiteen teemaan:

1. Turvetuotannon ympäristövastuu ja ympäristöasioiden hoito työmailla
2. MobiTask-tarkastukset
3. Nappi turvallisuus- ja ympäristöhavainnot
4. Ympäristötarkastajan tarkastukset
5. Omavalvonnan mielekkyys

Jokaisella haastattelun teemalla pyrittiin kartoittamaan vastauksia selvitykselle asettettuihin tavoitteisiin hieman eri näkökannalta. Seuraavaksi käydään läpi teemojen alle kootut kysymykset ja niiden tarkoitusperä.

Turvetuotannon ympäristövastuu ja ympäristöasioiden hoito työmailla

Ensimmäisen teeman tarkoituksena oli yleisesti kartoittaa haastateltavien näkemystä ympäristövastuusta, kuulla heidän mielipiteitään ympäristöasioiden hoidosta nykyisellään ja kartoittaa mahdollisia kehityskohteita tulevaisuudelle.

Ensimmäinen kysymys kuului: *”Mitkä asiat ovat erityisen tärkeitä turvetuotannon ympäristöasioiden hoidossa?”*. Kysymyksellä haettiin urakoitsijoiden näkemystä vastuullisesta ympäristöasioiden hoidosta. Haluttiin selvittää, mihin osa-alueisiin urakoitsijat erityisesti kiinnittävät ympäristöasioiden hoi-

dossa huomioita. Näitä osa-alueita he ovat motivoituneita hoitamaan ja kehittämään. Lisäksi haluttiin kartoittaa, tunnustavatko urakoitsijat oman roolinsa merkittäväksi tekijäksi työmaan ympäristövastuun hoitamisessa.

Seuraavaksi kysyttiin *”Onko turvetuotannon ympäristöasioiden hoidossa osa-alueita, joilla tehdään turhaa työtä tai, joihin panostetaan liikaa?”*. Kysymyksellä haluttiin selvittää urakoitsijoiden mielipidettä ympäristöasioiden hoidon laajuudesta. Jos he kokevat ympäristöasioiden hoidon tai omavalvonnan sisältävän osa-alueita, joilla ei ole heidän työnsä kannalta merkitystä, ei heillä todennäköisesti ole motivaatiota hoitaa asiaa. Samalla kartoitettiin myös urakoitsijoiden mielipiteitä ympäristöasioiden hoidon ja omavalvonnan kuormittavuudesta.

Viimeisenä kysyttiin *”Mitä asioita turvetuotannon ympäristöasioiden hoidossa tulisi ehdottomasti kehittää ja ottaa jatkossa paremmin huomioon?”*. Kysymyksen avulla haluttiin kerätä mahdollisia kehitysehdotuksia, osallistaa urakoitsijoita toiminnan kehittämiseen ja antaa heille mahdollisuus kertoa omia näkemyksiään tuotannon tulevaisuudesta. Tilaajan pyynnöstä kysymyksen yhteydessä kysyttiin myös urakoitsijoiden mielipidettä työmaiden aumamuovitalanteesta. Mikäli urakoitsija itse ei vastauksessaan ottanut asiaa esille, haastattelija kysyi häneltä lisäkysymyksen asiaan liittyen.

MobiTask-tarkastukset

Seuraavassa teemassa kysymykset liittyivät urakoitsijoiden suorittamiin omavalvontatarkastuksiin, eli MobiTask-tarkastuksiin. Kysymysten tarkoituksena oli yleisesti selvittää urakoitsijoiden mielipidettä ja asennetta omavalvontaa kohtaan, mutta erityisesti tarkemmin kartoittaa omavalvonnan työkalujen toimivuutta ja tarkastusten teknistä suorittamista työmailla.

Koska useilla urakoitsijoilla on hoidettavanaan useita työmaita, toisinaan hyvinkin hajallaan, ja mahdollisesti näillä työmailla aliurakoitijoita, kysyttiin ensimmäisenä *”Kuka suorittaa MobiTask-tarkastukset ja kirjaa havainnot järjestelmään?”*. Kysymyksellä kartoitettiin sitä, kuinka moni urakoitsijoista on päättänyt siirtää tarkastusten suorittamisen aliurakoitsijalleen tai työntekijälleen. Kysymykseen liittyi kaksi alakysymystä: *”Minkä tyyppisiä havaintoja tarkastusten aikana tehdään?”* ja *”Keskusteletteko tarkastuksen suorittajan ja työntekijöiden kesken tehdyistä havainnoista?”*. Ensimmäisellä alakysymyksellä kartoitettiin sitä, kuinka hyvin haastateltava tiedostaa, millaisia havaintoja hän tarkastuksillaan tekee. Toisaalta, jos tarkastukset suorittaa, joku toinen henkilö, tietääkö urakoitsija, mitä havaintoja tämä henkilö on tehnyt. Toinen kysymys liittyi myös tiedon jakamiseen työntekijöiden, aliurakoitsijoiden ja pääurakoitsijan välillä. Kysymyksellä haluttiin selvittää, kunka tärkeänä urakoitsija pitää tiedon jakamista ja ympäristöasioista keskustelua.

Ensimmäisen haastattelun jälkeen kohtaan lisättiin vielä yksi lisäkysymys, joka esitettiin tapauksessa, jossa haastateltava itse ei vastauksessaan ottanut asiaa esille. Lisäkysymys liittyi omavalvonnan tiheyteen. Tarkastuksen havainnot kirjattiin ennen kahden viikon välein. Nykyään tarkastus kirjataan järjestelmään vain kerran kuukaudessa. Lisäkysymyksessä kysyttiin haastateltavan mielipidettä tarkastusvälin pidentämisestä.

Omavalvonta-teeman toinen pääkysymys kuului: *”Millaiseksi koette MobiTask-sovelluksen käyttämisen?”*. Kysymyksellä kartoitettiin haastateltavien näkemystä tarkastuksen suorittamiseen luodun työkalun toimivuudesta. Haastateltavan vastauksesta riippuen hänelle esitettiin mahdollisesti lisäkysymyksiä: *”Onko sovelluksen käyttö helpottanut tarkastusten suorittamista?”*, *”Onko sovelluksen käytössä ilmennyt ongelmia?”* ja *”Oletteko saaneet riittävästi opastusta sovelluksen käyttöön?”*. Lisäkysymyksiä esitettiin vain tilanteessa, jossa vastaaja koki sovelluksen käyttämisen olevan hankalaa tai ei käyttänyt sovellusta lainkaan.

Nappi turvallisuus- ja ympäristöhavainnot

Kolmas teema liittyi Nappi-työkaluun, jolla kerätään turvallisuus- ja ympäristöhavaintoja. Kysymyksillä kartoitettiin haastateltujen halukkuutta osallistua havaintojen keräämiseen, kokemuksia havaintojen tekemisestä sekä itse työkalun toimivuudesta.

Aluksi kysyttiin: *”Oletteko tehneet Napin kautta turvallisuus- tai ympäristöhavaintoja? Millaisia?”*. Kysymyksellä haluttiin kartoittaa, kuinka aktiivisesti urakoitsijat ovat havaintoja tehneet ja ovatko ne pääsääntöisesti olleet turvallisuus- vai ympäristöhavaintoja. Kysymystä täydennettiin kysymällä *”Millaisissa tilanteissa olette havaintoja tehneet?”*. Olettamus oli, että havaintoja tulisi tehtyä arkipäivässä työn ohella. Lisäksi kysyttiin vielä *”Onko ohjeistus Nappi-havainnoista selkeä? Koetteko ristiriitaa Nappi- ja MobiTask-havaintojen välillä?”*. Kysymyksellä selvitettiin, onko Vapon ohjeistus havaintojen tekemisestä selkeä vai onko urakoitsijoille epäselvää, missä tilanteessa tehdään Nappi-havainto.

Itse työkalun käytöstä kysyttiin seuraavaa: *”Millaiseksi koette havaintojen tekemisen ja työkalun käyttämisen? Onko ollut ongelmia?”*. Työkalu on melko uusi, joten haluttiin selvittää, onko ohjeistus työkalun käytöstä ollut selkeä ja sujuuko havaintojen tekeminen ongelmitta. Lopuksi kysyttiin vielä havaintojen käsittelystä seuraavaa: *”Onko tekemiänne havaintoja käsitelty ja oletteko saaneet niistä palautetta?”*. Kysymyksellä kartoitettiin, toteutuuko havaintojen keräämisen taustalla oleva päämäärä opitun jakamisesta myös urakoitsijoille päin.

Ympäristötarkastajan tarkastukset

Neljännessä teemassa käsiteltiin Vapon oman ympäristötarkastajan suorittamia ympäristötarkastuksia. Kysymyksillä kartoitettiin haastateltujen näkemystä tarkastuksien toimivuudesta ja niiden hyödyllisyydestä. Lisäksi tarkoituksena oli kerätä mahdollisia kehitysehdotuksia tarkastuksien ja erityisesti tarkastuksen aikana tehtyjen havaintojen käsittelyyn.

Aluksi haastateltavilta kysyttiin *”Ovatko ympäristötarkastajan tekemät havainnot olleet mielestäsi linjassa omien MobiTask-tarkastuksiesi kanssa?”*. Kysymyksellä kartoitettiin urakoitsijoiden näkemystä tarkastuksien sisällöstä ja havaintojen asiallisuudesta. Kysymystä täydennettiin kysymällä *”Muistatteko ympäristötarkastajan tehneen vakavia tai kriittisiä havaintoja?”*. Kysymyksellä haluttiin selvittää, tiedostavatko urakoitsijat millaisia havaintoja tarkastuksilla on tehty. Erityisesti kriittiset havainnot tulisi muistaa. Jos haastateltava vastasi muistavansa tällaisen havainnon, kysyttiin häneltä *”Onko vakavalla tai kriittisellä havainnolla ollut vaikutuksia toimintatapoihinne?”*.

Seuraavaksi haastateltavilta kysyttiin *”Oletteko saaneet ympäristötarkastajan tekemistä tarkastuksista suoraa palautetta? Tuleeko palautetta muuten kuin tehtävien muodossa?”*. Urakoitsijoiden kuului saada tarkastuksista ja sen havainnoista suoraa palautetta muutakin kautta kuin järjestelmään syötettyjen tehtävien muodossa. Palautteenannon yhteydessä tarkastajalla ja urakoitsijalla on mahdollisuus keskustella havainnoista ja näkemyseroista. Lisäksi kysyttiin *”Pitäisikö palautetta olla enemmän?”* ja *”Kuinka palaute ja tarkastuksen havainnot olisi mielestäsi hyvä käsitellä?”*. Urakoitsijoille haluttiin antaa mahdollisuus vaikuttaa tarkastuksiin ja niiden kehittämiseen niin, että ne palvelisivat tarkoitustaan parhaiten. Lopuksi kysyttiin vielä *”Koetteko saavanne ympäristötarkastuksista hyötyä työhönne?”*. Kysymyksellä kartoitettiin yleistä asennetta tarkastuksia kohtaan.

Omavalvonnan mielekkyys

Viimeisen teeman avulla haluttiin kartoittaa haastateltavien yleistä asennetta omavalvontaa kohtaan. Haastateltavilta kysyttiin *”Kuinka tärkeänä pidätte työmaan ympäristöasioiden valvontaa ja hoitoa?”* ja vastaus pyydettiin asteikolla 1 - 5, jossa 1 on *”ei lainkaan tärkeää”* ja 5 on *”erittäin tärkeää”*. Lisäksi kysyttiin *”Kuinka mielekkääksi koette omavalvonnan suorittamisen?”*. Vastaus pyydettiin jälleen asteikolla 1 - 5, jossa 1 on *”ei lainkaan mielekästä”* ja 5 on *”erittäin mielekästä”*.

Lopuksi haastateltavilta kysyttiin: *”Koetteko omavalvonnan havaintojen johtavan konkreettisiin puutteiden korjaustoimenpiteisiin?”*. Kysymyksellä kartoitettiin urakoitsijoiden näkemystä siitä, kokevatko he havaintojen olevan ratkaisevassa osassa hyvän ympäristön tilan ylläpitoa. Lisäksi haluttiin kuulla urakoitsijoiden näkemys Vapon roolista ympäristövastuun kantamisessa ja siitä, onko Vapolla käynnissä olleet säästökuurit vaikuttaneet urakoitsijoiden mielestä negatiivisesti havaintoihin reagoimiseen.

Haastattelutilanne

Haastattelut aloitettiin joka kerta samalla tavalla, keräämällä haastateltavilta aiemmin luvussa 5.1.1 esitettyjä taustatietoja. Taustatietojen jälkeen haastateltavalta kysyttiin aiheeseen johdattelevat kysymykset: *”Milloin muistatte viimeksi tehneenne havainnon ympäristöön liittyen? Kirjasitteko sen ylös jonnekin?”*. Kysymyksellä haluttiin herätellä haastateltavaa ja suunnata hänen ajatuksensa haastattelun teemaan. Lisäksi kysymyksellä kartoitettiin, kuinka hyvin haastateltava tiedostaa havainnoivansa ympäristöään.

Haastattelulomaketta lähdettiin käymään läpi kohta kohdalta. Haastattelutilanteessa jokaiselle haastateltavalle esitettiin kysymykset aiemmin esitelyihin teemoihin liittyen. Kuitenkin haastateltavan antamien vastausten mukaan, joitakin kysymyksiä saatettiin jättää pois ja toisaalta, joihinkin kysymyksiin saatettiin esittää tarkentavia lisäkysymyksiä. Kysymykset, jotka jätettiin pois, olivat haastateltavan jo antamien vastausten valossa ikään kuin turhia kysymyksiä. Ne eivät olisi antaneet enää haastattelijalle uutta tietoa aiheesta. Toisaalta joihinkin kysymyksiin haastateltava saattoi esittää monitulkintaisen vastauksen, jolloin vastauksen sisältöä täsmennettiin lisäkysymyksellä.

Haastatteluajankohdat sovittiin urakoitsijoiden kanssa puhelimesta. Puhelinkeskustelu aloitettiin kertomalla haastatteluiden syy ja tavoite. Kaikki kymmenen haastattelua suoritettiin kahden viikon ajanjakson aikana. Haastatteluista viisi suoritettiin kasvotusten ja viisi aikatauluongelmien vuoksi puhelinhaastatteluna. Haastattelutilanteessa vastaukset kirjattiin tietokoneella suoraan haastattelumakkeeseen.

Ensimmäinen haastattelu toimi ikään kuin esihaastatteluna. Esihaastatteluita tulisi suorittaa useita ja useassa vaiheessa. Niiden avulla voidaan kartoittaa haastateltavan kohderyhmän kokemuksia ja saannalintoja ennen varsinaisten haastatteluiden aloittamista. Haastattelurunkoa, aihepiirien järjestystä ja kysymysten muotoilua testaamalla saadaan selvitettyä tuottaako haastattelu haluttuja tuloksia. Esihaastatteluiden jälkeen haastattelurunkoa voidaan vielä muuttaa ennen varsinaisten haastatteluiden aloittamista. (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 72.)

5.2.3 Haastatteluiden tulokset

Haastattelun alussa kysyttäessä haastateltavilta milloin he muistavat viimeksi tehneensä havainnon ympäristöön liittyen, haastateltavista kuusi muisti tehneensä jonkin ympäristöön liittyvän havainnon. Loput neljä haastateltavaa vastasivat tehneensä työmaalla turvallisuushavainnon. Nämä neljä turvallisuushavaintoa oli tehty Nappi-järjestelmän kautta. Ympäristöhavainnon tehneistä haastateltavista kaksi oli kirjannut havainnon Nappiin, kaksi oli tehnyt havainnon suoraan Vapon edustajalle, ja loput kaksi eivät olleet kirjanneet havaintoa lainkaan. Seuraavaksi käydään läpi haastatteluiden vastaukset teemoittain.

Turvetuotannon ympäristövastuu ja ympäristöasioiden hoito työmailla

Kysyttäessä turvetuotannon ympäristöasioiden hoidon kannalta erittäin tärkeitä asioita, haastateltavista yhdeksän vastasi vesienkäsittelyn tärkeimmäksi. Vastauksissa korostuivat vesiensuojelurakenteiden toimivuus sekä ympäristön kannalta että tuotannon toimivuuden kannalta. Haastateltavat olivat vahvasti sitä mieltä, että tärkeintä on saada johdettua vedet pois saroilta ja lopulta puhtaana pois tuotantoalueelta. Haastateltavien mielestä tuotannosta ei saa aiheutua haittaa purkuvesistölle tai muutenkaan alueen ympäristölle. Vedenlaadun, esimerkiksi kiintoaine- ja fosforipitoisuuksien, seuranta nousivat vastauksissa esiin.

”Sen tasoinen vesien poisto, että vedenpinta pysyisi tasaisena. Ei nousisi liian korkealle, eikä toisaalta pääsisi laskemaan liian alas. Tällöin turvetta ei kertyisi ojiin, eikä pintavalutuskenttä ja pumppaamo kuormittuisi liikaa.” (Urakoitsija 2)

Merkittäviksi huomioitaviksi asioiksi vastattiin myös yleisesti ympäristön puhtaudesta huolehtiminen, tuotannosta aiheutuvan pölyn ja melun rajoittaminen, jätteiden käsittely, koneiden huollot ja polttoainesäiliöiden asianmukaisuus. Kaikki nämä edellä mainitut, koneiden huoltoja lukuun ottamatta, ovat työmaan ympäristöluvassa määrättyjä lupaehtoja. Kuitenkin vain yksi haastateltavista vastasi kysymykseen suoraan ympäristöluvan lupaehtojen noudattamisen olevan tärkeää ympäristöasioiden

hoidon kannalta. Yleisesti vastauksissa korostui myös sidosryhmien, erityisesti työmaan lähiasutuksen, huomioiminen toiminnassa.

Kun haastateltavilta kysyttiin onko ympäristöasioiden hoidossa osa-alueita, joilla tehdään turhaa työtä tai joihin panostetaan heidän mielestään liikaa, kuusi vastasi suoraan, ettei tällaisia osa-alueita heidän mielestään ole. Kaikki toimet ovat asiallisia ja tarpeellisia. Näistä vastaajista kaksi oli sitä mieltä, että on varmasti vielä asioita huomaamattakin ja osa-alueita, joilla voidaan edelleen kehittyä.

”Ei tehdä turhaa työtä missään vaiheessa, eikä mielestäni panosteta liikaa. Ympäristöön pitää panostaa ja aina voisi panostaa jopa enemmän. Esimerkiksi vesienkäsittelyn toimivuus on sekä yleinen että tuottajan oma etu.” (Urakoitsija 2)

Kaksi haastateltavista vastasi heidän mielestään turhalta tuntuvaksi työkseen panostuksen tuotannosta jo poistuneisiin alueisiin. Toinen vastaajista nosti esiin tuotannosta poistuneiden alueiden tarkkailun ja toinen sen, että tuotannosta poistuneella alueella pyörii yhä pumppaamo johtamassa vesiä kentiltä eteenpäin. Yksi haastateltavista vastasi kysymykseen nettivalvonnan lisääntymisen. Hänen mielestään omavalvonnan havaintojen, puutteiden ja muiden tuotantoon liittyvien huomioiden kirjaaminen nettiin on turhaa varsinkin silloin, kun puutteen voi korjata itse saman tien.

”Nettivalvonta. Kaikki tehdään nettiin, kun ennen tehtiin kentällä. Toisaalta nopeuttaa, mutta tuntuu turhalta työltä.” (Urakoitsija 7)

Kysyttäessä urakoitsijoiden näkemystä turvetuotannon ympäristöasioiden tulevaisuudesta, oli heillä paljon mielenkiintoisia kehitysehdotuksia. Vain kaksi haastateltavista vastasi, ettei osaa sanoa yhtäkään kehitysehdotusta tulevaisuudelle. Neljä haastateltavista totesi ohimennen hieman pessimistisesti, että nyt on heidän mielestään huono aika miettiä turvetuotannon tulevaisuutta. Yleisesti urakoitsijat kuitenkin olivat sitä mieltä, että kaikki keskeiset asiat on jo huomioitu hyvin, eikä ympäristöasioiden hoidossa ole selviä puutteita. Esille nostettiin kuitenkin tarve pyrkiä jatkuvasti parantamaan ja tehostamaan toimintaa, esimerkiksi vesiensuojelurakenteiden osalta. Lisäksi palautetta annettiin tuotantoalueiden kunnostustoimista. Haastateltavat toivoivat, että tulevaisuudessa panostettaisiin enemmän ennakoivaan tuotantoalueiden kunnossa- ja ylläpitoon. Lisäksi nostettiin esille tarvikkeiden, esimerkiksi uusien lietteenpidättimien, nopeampi saatavuus. Toivottiin, että tuotannossa usein kuluvia tarvikkeita olisi hankittuna varastoon, josta niitä saisi nopeammin rikkoutuneiden tilalle.

”Vesienkäsittelyyn, kenttien ylläpitoon ja päisteputkien upotukseen pitäisi olla rahaa. Kaivinkoneen tulisi olla töissä kesäaikaan jatkuvasti.” (Urakoitsija 3)

Edellä mainittujen lisäksi eräs haastateltavista otti esille energiatehokkuuden kehittämisen ja uusiutuvan energian hyödyntämisen. Hänen mukaansa suunnittelussa tulisi mahdollisuuksien mukaan välttää pumppaamoiden rakentamista. Vedet tulisi johtaa pintavalutuskenttien sijaan mieluummin eri eläinlajien suosimille monipuolisille kosteikoille. Kun pumppaamoita kuitenkin joudutaan käyttämään,

tulisi hänen mukaansa tutkia mahdollisuutta hyödyntää pumppaamoiden energianlähteenä aurinkoenergiaa. Pumppaamot voisivat saada osan tarvitsemastaan virrasta aurinkopaneeleista.

Kaksi haastateltavista vastasi asiaksi, joka kaipaa ehdottomasti kehittämistä, tuotannon aumamuovitalanteen. Kun muilta haastateltavilta kysyttiin lisäkysymyksenä heidän mielipidettään aumamuoveista, olivat kaikki vastaajat yhtä mieltä siitä, että muovijäte on suuri ongelma työmailla. Haastateltavat kuvailivat aumamuovia suurimmaksi tuotannon ympäristöongelmaksi. Pienet käytetyn muovin palaset lentelevät ympäri työmaata sotkien ja tukkien vesiensuojelurakenteita, kenttiä ja työkoneita. Useat haastateltavista totesivat kuitenkin, että vaikka aumamuovijäte ja sen määrä ovat ongelma, on muovin käyttö välttämätöntä turpeen suojaamiseksi ja laadun varmistamiseksi. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että aumamuovin korvaaminen jollakin muulla ratkaisulla ja käytetystä muovista syntyvän jätteen vähentäminen, ovat selkeä kehityskohde. Toisaalta useat haastateltavista kuitenkin nostivat esiin sen, että turvetuotannon tulevaisuutta ajatellen panostus aumamuoveihin tuskin on enää kannattavaa.

”Aumamuovit. Joku parempi tapa olisi hyvä keksiä, että tulisi vähemmän jätettä. Jee-saisi myös yrittäjiä, kun muovin riekaleet eivät sotkisi työmaata. Olisi vähemmän työtä niitä siivotessa.” (Urakoitsija 10)

Kaksi haastateltavista esitti kehitysehdotuksen muovijätteen vähentämiseksi. Haastateltavat ehdottivat, että varmat talvitoimitusaumat tulisi joko kuoria muoveista nykyistä aikaisemmin tai jättää mahdollisesti peittämättä kokonaan. Kun jäistä muovia ei tarvitsisi repiä auki talvella, kertyisi pientä ympäri työmaata lentelevää muovisilppiä vähemmän. Haastateltavat kuitenkin tiedostivat ideaan liittyvät rajoitteet. Käytettyjen aumamuovien varastointi työmaalla jakoi vastaajien mielipiteitä. Toisia muovien varastointi työmailla ei haitannut lainkaan, kun taas osa haastateltavista olivat ehdottomasti sitä mieltä, että varastojen tulisi liikkua nopeammin kierrätykseen.

MobiTask-tarkastukset

Urakoitsijoiden suorittamien omavalvontatarkastuksien osalta haluttiin heti alkuun kartoittaa, kuinka moni urakoitsijoista on siirtänyt tarkastuksen suoritusvastuun aliurakoitsijalleen tai työntekijälleen. Haastatteluiden otannan perusteella tarkastuksen suoritti kuusi pääurakoitsijaa, kaksi aliurakoitsijaa ja kaksi pääurakoitsijan omaa työntekijää. Yksi haastateltavista kertoi jakavansa vastuun työmaakohtaisesti aliurakoitsijansa kanssa. Pääsääntöisesti urakoitsijat ovat siis halunneet pitää tarkastusten suorittamisen omalla vastuullaan.

Haastateltavien mukaan yleisimpiä heidän tekemiään havaintoja tarkastuksilla ovat lietteenpidättimien ja päisteputkien tukkeutumisesta sekä sarkaojien liettymisestä tai sortumista. Lisäksi yleinen havainto on laskeutusaltaan pintapuomin irtoaminen. Joillakin työmailla oli työmaan erityispiirteistä johtuvia ongelmia, muun muassa ukonilman aikaan pumppaamoiden toiminnassa. Haastateltavat tiedostivat hyvin ongelmat ja tietyissä olosuhteissa niiden mahdollisesti vaatiman tarkkailuvälin tihentämisen.

Yleisesti haastateltavat kuitenkin olivat sitä mieltä, ettei työmaan kunnossa tapahdu tuotantoaikaan suuria muutoksia ja tehdyt havainnot ovat hyvin pieniä. Haastateltavat totesivat suurimman paineen olevan keväällä lumien sulaessa ja tilanteen rauhoittuvat huomattavasti kesäkeliien saapuessa. Aiheeseen liittyen haastateltavilta kysyttiin mielipidettä tarkastusvälin pidentämisestä kerran kahdessa viikossa yhteen kertaan kuukaudessa. Yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta mielipide oli yksiselitteinen. Edellä mainituista syistä tarkastuksen suorittaminen kerran kuussa on haastateltavien mielestä riittävä. Kaikki haastateltavat totesivat, että havainnointia tulee tehtyä jatkuvasti arkipäivässä työn ohella ja tarvittaessa puutteet korjataan. Virallisen omavalvontatarkastuksen suorittaminen ja havaintojen kirjaaminen kerran kuukaudessa on siis riittävää. Erityisesti haastateltavat, joilla on useampia työmaita, totesivat uuden käytännön olevan huomattavasti kohtuullisempi työmäärältään. Lisäksi eräs haastateltavista kommentoi tarkastusten olevan nyt kohtuullisempia suorittaa, kun yksittäisten tarkastuskohteiden määrää on vähennetty.

”Kerran kuukaudessa on ihan riittävä kirjausväli, kun tulee tarkkailtua kuitenkin jatkuvasti tilannetta työmaalla. Keväällä on suurin paine esimerkiksi pumppaamoilla, jolloin myös tarkasteltava tiheämmin. Kesällä tilanne sitten rauhoittuu, eikä suuria muutoksia tapahdu.” (Urakoitsija 8)

Omavalvontatarkastuksiin liittyen kartotettiin myös haastateltavien suhtautumista tiedon jakamiseen ja havainnoista viestimiseen. Kaikki haastateltavat vastasivat, että tietoa jaetaan erityisesti pää- ja aliurakoitsijoiden kesken työmaalla aktiivisesti. Useat haastateltavista totesivat onnistuneensa motivoimaan myös työntekijöitään jakamaan havaintoja. Omavalvontatarkastuksen jälkeen ja työn ohessa keskustellaan tehdyistä havainnoista. Vastauksissa korostui se, että tiedon jakaminen helpottaa ja nopeuttaa puutteiden korjaamista ja näin edistää tuotannon toimivuutta.

”Tottakai. Keskustellaan ja korjataan sitten puutteet mahdollisimman nopeasti. Työntekijät pyrkivät myös aktiivisesti seuraamaan tilannetta työmaalla.” (Urakoitsija 10)

Haastateltavista seitsemällä oli käytössään omavalvontatarkastuksilla MobiTask-sovellus. Heidän mielestään sovellus on helppokäyttöinen ja yksioikoinen ja sen käyttö nopeuttaa tarkastuksen suorittamista. Ongelmaksi ilmeni tuotantoalueiden toisinaan liian heikot nettiyhteydet. Kolme haastateltavaa kertoi kirjaavansa tarkastuksen havainnot edelleen tietokoneella kotona. Heistä kaksi kertoi syyksi juurikin liian huonon ja pätkivän nettiyhteyden. Vain yksi haastateltavista ei osannut käyttää sovellusta lainkaan. Haastateltavat olivat yleisesti tyytyväisiä omavalvontaan liittyvien ohjeiden ja opastuksen laajuudesta ja tarkkuudesta. He kertoivat ohjeiden auttaneen erityisesti alussa uuden opettelussa. Kaikki haastateltavat myös tiesivät kenen puoleen kääntyä mahdollisten ongelmien kanssa. Yksi haastateltavista totesi koulutusta olevan toisinaan hieman liikaakin.

Nappi turvallisuus- ja ympäristöhavainnot

Haastateltavista viisi oli tehnyt kesän 2019 aikana työmaillaan useita turvallisuus- ja ympäristöhavainnoja. Haastateltavista kolme kertoi kirjanneensa muutamia havainnoja ja kaksi kirjanneensa vain vaaditun yhden havainnon. Havainnot oli tehty työmaalla useimmiten arkipäivässä työn ohella. Yksi

haastateltavista muisti tehneensä yhden havainnon kiertäessään työmaalla MobiTask-tarkastuksella ja kaksi haastateltavista jossain muussa tilanteessa työmaallaan liikkeessa. Haastateltavat kertoivat, että havaintoja tulisi enemmänkin, jos vain kirjaisi kaikki pienetkin havainnot. Tämä kuitenkin tuntuu heidän mielestään turhalta. Eräs haastateltavista kommentoi seuraavasti:

”Havaintojen tekeminen on rutiinia, mutta Napin käyttö jäänyt silti vähälle. Toisinaan tulee ajatus, onko havainto liian vähäpätöinen ja voiko siitä tehdä havainnon.” (Urakoitsija 1)

Kun haastateltavilta kysyttiin, onko heille selvää missä tilanteessa he voivat tehdä Nappi-havainnon ja missä tilanteessa havainto taas tulisi kirjata esimerkiksi MobiTaskiin, vastasivat he yksimielisesti ohjeistuksen olevan tämän osalta selkeä. Lisäksi nostettiin esille se, että Nappi on kaikkien työntekijöiden työkalu. Koettiin positiiviseksi se, että kaikilla työntekijöillä on pääsy kirjaamaan havaintoja Nappiin, kun taas esimerkiksi MobiTaskiin pääsy on vain määrättyillä henkilöillä.

Haastateltavat olivat yksimielisiä myös siitä, että Nappi-työkalu on helppokäyttöinen. Heidän mielestään työkalun käyttäminen on yksinkertaista, se on nopeasti saatavilla ja Nappi-havainnon kirjaaminen sujuu ongelmitta. Työkalua keuhuttiin onnistuneeksi. Eräs haastateltavista nosti kuitenkin esille sen, että havaintoa täyttäessä pitäisi olla selkeämmin infoa palautteen saamisesta. Hänen mukaansa lomakkeeseen pitää huomata täyttää myös sähköpostiosoite, jotta havainnosta voi saada palautetta. Tämä tulisi ilmaista lomakkeessa selkeämmin.

Kysyttäessä haastateltavilta, onko heidän tekemiään Nappi-havaintoja käsitelty, vain kolme haastateltavaa vastasi saaneensa palautetta. Loput seitsemän haastateltavaa eivät olleet tietoisia onko heidän tekemiään havaintoja käsitelty lainkaan. Haastateltavat toivoivat palautetta annettavan erityisesti turvallisuushavainnoista, jotta tapauksista voisi ottaa oppia. Lisäksi toivottiin, että Vapo olisi tehnyt kesän 2019 aikana tehdyistä havainnoista yhteenvedon ja jakanut sen kaikille urakoitsijoille. Urakoitsijat tiedostivat havaintojen taustalla olevan tarkoituksen jakaa tietoa ja ehkäistä näin tapaturmia. Heidän mielestään ajatus ei kuitenkaan nykyisellään toteudu. Eräs haastateltavista kommentoi, että on varmempaa kirjata havainto MobiTaskiin kuin Nappiin. Näin hän tietää, että havainto varmasti huomataan. Eräs haastateltavista taas kommentoi omia Nappi-havaintojaan seuraavasti:

”Tein havaintoja tärkeistä puutteista, joten koen, että sen takia ne on myös huomioitu. Olisi voinut tulla enemmänkin havaintoja, jos olisin kaikista pienistä puutteista tehnyt.” (Urakoitsija 8)

Kaksi haastateltavista ei kaivannut havainnoistaan palautetta. He olivat edellisestä lainauksesta poiketen tehneet havaintoja pienemmistä puutteista, kirjanneet lomakkeelle korjaustoimenpiteen ja korjanneet puutteen itse heti havainnon kirjaamisen jälkeen. Nappi-työkalun käytöstä tuntuisi siis olevan urakoitsijoiden keskuudessa erilaisia tulkintoja. Osa tekee havaintoja vain merkittävimmiksi kokemistaan puutteista ja jättää pienet havainnot kirjaamatta. Osa taas kirjaa havainnon kaikista tekemistään korjaustoimenpiteistä.

Ympäristötarkastajan tarkastukset

Haastateltavilta kysyttiin, ovatko Vapon ympäristötarkastajan tekemät havainnot työmaasta olleet linjassa heidän omien havaintojensa kanssa. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että havainnot ovat olleet pääosin samantapaisia, eikä mitään suurempia näkemyseroja ole ollut. Yleinen kommentti oli seuraavanlainen:

”Ympäristötarkastaja katsoo asioita eri silmällä ja kriteereillä. Osalla asioista ei käytännössä merkitystä työmaan toimivuuden kannalta. Hyviä havaintoja tulee kuitenkin ja hyvä, että tarkastuksia tehdään.” (Urakoitsija 7)

Useat haastateltavista olivat sitä mieltä, että ympäristötarkastajan kriteerit ovat melko tiukat ja toisinaan tarkastuksilla puututaan liian pieniin mitättömyyksiin. Havainnot ovat heidän mielestään kuitenkin aina olleet asiallisia ja haastateltavat kommentoivat, että ymmärtävät miksi näin toimitaan. Useat haastateltavista kommentoivat myös, että on hyvä, kun joku käy katsomassa työmaata ulkopuolisen silmin ja havainnoi asioita, joihin he eivät itse enää edes kiinnitä huomiota.

Eräs haastateltavista nosti esille työmaakarttojen epätarkkuuden ja siitä johtuvat turhat havainnot. Hänen mukaansa työmaakarttoja tulisi päivittää, jotta ne eivät johtaisi ympäristötarkastajaa harhaan ja aiheuttaisi havaintoja, joita ei voi edes korjata. Toinen haastateltava taas kommentoi tarkastuksella syntyneiden havaintojen korjausvelvollisuutta. Hän koki, että urakoitsijan vastuulla olvien puutteiden korjaamisessa on kauhe kiire, kun taas Vapon vastuulla olevat havainnot jätetään usein huomiotta.

Haastateltavilta kysyttiin muistavatko he ympäristötarkastajan tehneen kesän 2019 tarkastuksillaan vakavia tai kriittisiä havaintoja. Urakoitsijoista neljä muisti suoraan havainnon, joka oli täytynyt korjata välittömästi. Loput kuusi haastateltavaa muistelivat, ettei heidän työmaillaan tällaisia havaintoja tehty. Urakoitsijoilta, jotka muistivat tarkastajan tehneen vakavan tai kriittisen havainnon kysyttiin, onko tällaisella havainnolla ollut vaikutusta heidän toimintatapoihinsa. Kaikki heistä vastasivat, että havainto on lisännyt huolellisuutta erityisesti kyseisen puutteen kohdalla. Samasta asiasta ei haluta havaintoa toista kertaa.

Haastateltavat olivat keskimäärin tyytyväisiä ympäristötarkastajan havainnoista saamaansa palautteen muotoon ja määrään. Kaikki haastateltavista kertoivat, että palautetta tulee suullisesti tarkastuksen jälkeen, useimmiten puhelimesta, ja myöhemmin pöytäkirjan ja työmaakartan muodossa. Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että nykyinen tapa on toimiva ja selkeä, eikä palautetta kaivata lisää tai muussa muodossa. Työmaakarttaan merkityt havainnot saivat toisaalta sekä kannatusta että kritiikkiä. Toiset olivat sitä mieltä, että kartta on hyvä tapa konkreettisesti näyttää tarkastuksella tehdyt havainnot. Karttaa voi tutkia rauhassa ja verrata tilanteeseen työmaalla. Eräs haastateltavista oli kuitenkin sitä mieltä, että hänen on toisinaan vaikea ymmärtää mitä tarkastaja on havainnolla tarkoittanut. Muutama urakoitsijoista toivoi, että havainnot käytäisiin yhdessä kasvotusten läpi tarkastuksen jälkeen työmaalla, jolloin olisi myös helpompi kysyä epäselvistä kohdista. Toiset taas olivat sitä mieltä, että palautteen antaminen puhelimen välityksellä on ehdottomasti paras tapa.

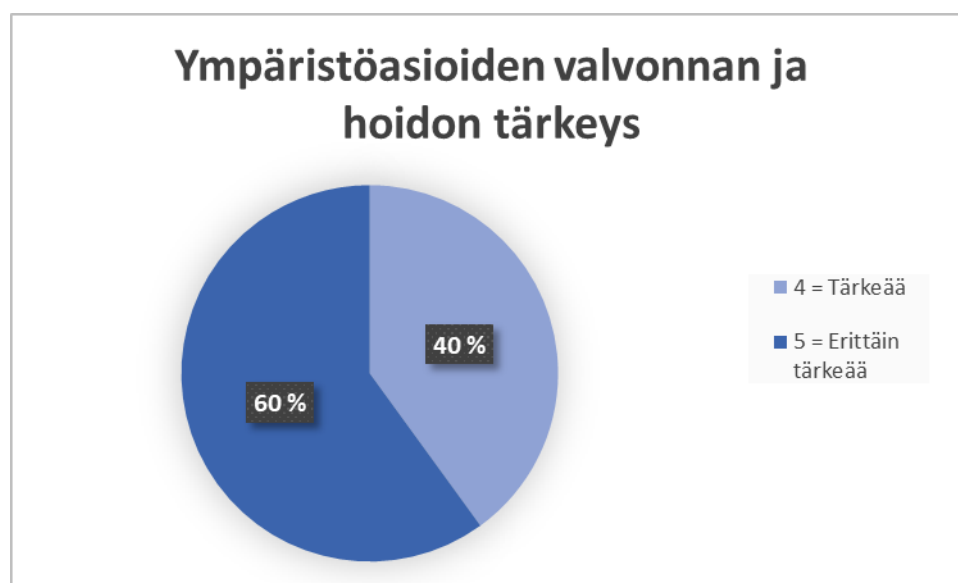
Eräs aliurakoitsija oli sitä mieltä, että olisi hyvä, jos tarkastuksen jälkeen palautetta saisivat pääura-koitsijan lisäksi myös aliurakoitsijat. Hänen mukaansa koko porukan olisi hyvä kokoontua työmaalle ja keskustella yhdessä ympäristötarkastajan kanssa tehdyistä havainnoista. Näin kaikilla osapuolilla olisi sama näkemys asioista.

Kun haastateltavilta kysyttiin kokevatko he saavansa ympäristötarkastajan tekemistä tarkastuksista hyötyä heidän työhönsä, oli vastauksissa jonkin verran hajontaa. Haastateltavista viisi koki tarkastusten suoraan hyödyttävän heitä. He perustelivat vastaustaan muun muassa sillä, että asioihin tulee uutta näkemystä, kun itse ei aina huomaa kaikkia pieniä yksityiskohtia. Lisäksi ulkopuolista valvontaa pidettiin hyvänä, koska he tietävät sitten varmasti, että asiat työmaalla ovat kunnossa ja puutteet tulee korjattua. Osa haastateltavista taas vastasi hieman neutraalimmin, etteivät he välttämättä koe saavansa tarkastuksista hyötyä työhönsä, mutta pitävät niitä kuitenkin tarpeellisina. He kokevat tarkastusten antavan jonkinlaisen kuvan heidän työstään ja saavansa tarkastuksen muodossa ikään kuin palautetta toiminnastaan. Kaksi haastateltavista oli sitä mieltä, että hyöty on hyvin vähäistä. Toinen heistä kommentoi asiaa seuraavasti:

”Joissain kohti ehkä hyödyttää. Ei hirveää merkitystä. Jos jätettäisiin pois, en usko, että tapahtuisi järjestyttäviä takaiskuja. Havainnointia on kuitenkin tehtävä jatkuvasti ja paikat pidettävä kunnossa.” (Urakoitsija 8)

Omavalvonnan mielekkyys

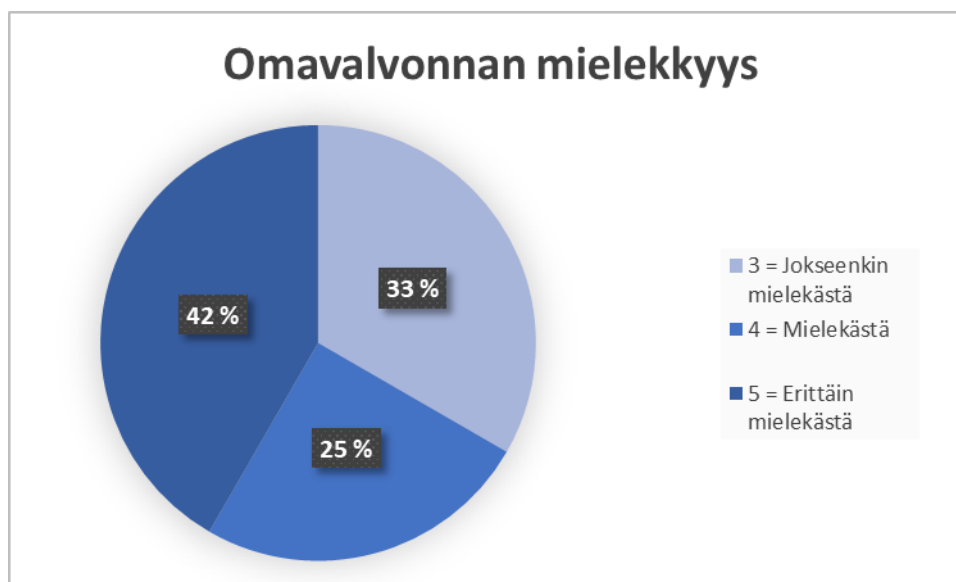
Kysyttäessä haastateltavilta heidän mielipidettään työmaan ympäristöasioiden valvonnan ja ympäristöasioiden hoidon tärkeydestä, oli tulos hyvin tasainen. Vastaus pyydettiin asteikolla 1 - 5, jossa 1 oli ”Ei lainkaan tärkeää” ja 5 oli ”Erittäin tärkeää”. Kuviossa 2 on esitetty vastausten jakautuminen haastateltavien kesken.

Kuvio 2. Urakoitsijoiden näkemys turvetuotannon ympäristöasioiden valvonnan ja hoidon tärkeydestä asteikolla 1 - 5, kun 1 on ”Ei lainkaan tärkeää” ja 5 on ”Erittäin tärkeää” (n=10).

Haastateltavista 60 % piti omavalvonnan suorittamista ja yleistä ympäristöasioiden hoitoa erittäin tärkeänä ja 40 % tärkeänä. Vastausten keskiarvo oli 4,6 eli haastateltavat pitävät omavalvontaa ja ympäristöasioihin panostamista merkittävässä roolissa. Haastateltavat perustelivat vastauksiaan muun muassa sillä, että näiden asioiden huomioiminen ja hoitaminen on kaikkien tuotantoon osallistuvien etu. Työmaa säilyy siistinä, tuotanto toimii ja työntekijöiden on turvallista työskennellä.

Kun haastateltavilta kysyttiin, kuinka mielekkääksi he kokevat omavalvonnan suorittamisen, oli vastauksissa jo enemmän hajontaa. Vastaukset pyydettiin jälleen asteikolla 1 - 5, jossa 1 oli "Ei lainkaan mielekästä" ja 5 oli "Erittäin mielekästä". Kuviossa 3 on esitetty haastateltavien antamien vastausten jakautuminen. Haastateltavista 42 % vastasi kokevansa omavalvonnan suorittamisen erittäin mielekkääksi, 25 % mielekkääksi ja 33 % valitsi neutraalimman vastauksen asteikon keskeltä. Vastausten keskiarvo oli 3,9.

Kuvio 3. Urakoitsijoiden näkemys omavalvonnan mielekkyydestä asteikolla 1 - 5, kun 1 on "Ei lainkaan mielekästä" ja 5 on "Erittäin mielekästä" (n=10).

Haastateltavat, jotka valitsivat vastauksen asteikon yläpäästä, perustelivat omavalvonnan olevan mielekästä oman edun kannalta. Heidän mukaansa tarkastusten suorittaminen hyödyttää heitä itseään, kun puutteet huomataan ja korjataan ajoissa. Lisäksi eräs haastateltavista kommentoi vastaukseen seuraavasti:

"Oman edun kannalta. Pakko tehdä, oli millä nimellä hyvänsä. Jokaista asiaa pitää valvoa, kun aiheesta on vielä annettu selkeät ohjeetkin. Lisäksi työnohtajana oltava ajan tasalla työmaan asioista." (Urakoitsija 2)

Haastateltavat, jotka valitsivat vastaukseen asteikolta arvon 3, olivat sitä mieltä, että omavalvonnan suorittaminen on kyllä tärkeää, mutta toisinaan hieman turhauttavaa. He viittasivat kommentissaan vielä aiemmin käsiteltyyn tarkastusvälin pidentämiseen. Heidän mielestään se on lisännyt

osaltaan omavalvonnan suorittamisen mielekkyyttä, kun tarkastuksia ei tarvitse kirjata enää kahden viikon välein.

Aivan lopuksi haastateltavilta kysyttiin vielä heidän näkemystään siitä, johtavatko kaikki tehdyt tarkastukset ja niiden havainnot konkreettisiin puutteiden korjaustoimenpiteisiin. Haastateltavista seitsemän koki, että sekä heidän itsensä vastuulla että Vapon vastuulla oleviin havaintoihin ja puutteisiin reagoidaan nopeasti. Kolme haastateltavista taas koki, että Vapon vastuulla olevia isompia ja erityisesti vapaaehtoisia korjaustoimenpiteitä usein viivytellään liian kauan. Kaikki haastateltavista olivat kuitenkin sitä mieltä, että kaikki tuotannon toimivuuden ja työturvallisuuden kannalta oleelliset puutteet huomioidaan ja korjataan ajallaan.

”Etupäässä on kyllä reagoitu. Isompia remontteja usein viivytellään liian kauan, mutta pakolliset hoidetaan kyllä ajallaan. Vapaaehtoiset korjaustoimet ovat vähän heikommilla kantimilla.” (Urakoitsija 9)

5.3 Webropol-kysely

5.3.1 Webropol-kyselyn kohderyhmä

Webropol-nettikyselyn kohderyhmän muodostivat myös Idän alueen urakoitsijat. Kysely lähetettiin sähköpostilla lopuille 12 Idän alueen pääurakoitsijalle ja lisäksi vielä 8 aliurakoitsijalle. Kyselyyn vastasi 7 pääurakoitsijaa ja 2 aliurakoitsijaa. Kyselyn vastausprosentti oli siis 45 %. Taulukkoon 2 on koottu taustatietoja kyselyyn vastanneista urakoitsijoista. Tiedot ovat samoja kuin haastatteluihin osallistuneilta kerätyt taustatiedot.

Taulukko 2. Taustatietoja Webropol-kyselyyn vastanneista urakoitsijoista

Vastaaja	Toimenkuva	Toiminta-alue	Toiminut urakoitsijana (v)	Tuotanto-alueet (kpl)	Tuotanto-alueet (ha)	Tuotannon työntekijät (kpl)
Urakoitsija 11	Pääurakoitsija	Pohjois-Karjala	20	1	250	4
Urakoitsija 12	Pääurakoitsija	Pohjois-Karjala	25	1	300	25
Urakoitsija 13	Pääurakoitsija	Pohjois-Karjala	25	2	450	26
Urakoitsija 14	Aliurakoitsija	Pohjois-Karjala	16	1	400	4
Urakoitsija 15	Pääurakoitsija	Pohjois-Savo	11	9	300	5
Urakoitsija 16	Pääurakoitsija	Pohjois-Savo	32	5	300	15
Urakoitsija 17	Pääurakoitsija	Pohjois-Savo	27	2	250	4
Urakoitsija 18	Pääurakoitsija	Pohjois-Savo	33	2	35	2
Urakoitsija 19	Aliurakoitsija	Pohjois-Savo	7	1	85	0

Kyselyyn vastanneista urakoitsijoista neljä työskentelee Pohjois-Karjalan alueella ja viisi Pohjois-Savon alueella. Vastaajista seitsemän toimii pääurakoitsijana ja kaksi aliurakoitsijana. Kyselyyn vastanneista urakoitsijoista suurin osa urakoi yhdellä tai kahdella työmaalla. Joukkoon sattui myös muutama urakoitsija, joilla on viisi ja jopa yhdeksän työmaata. Keskimäärin työmaiden yhteenlaskettu koko urakoitsijakohtaisesti vaihtelee 250 - 450 hehtaarin välillä. Vain kahdella vastaajista oli alle 100 hehtaarin työmaat. Työntekijöiden määrä vaihtelee nolasta työntekijästä jopa 26 työntekijään. Myös työkokemus Vapon urakoitsijana toimimisesta vaihtelee 7 - 33 vuodessa.

Kyselyyn vastanneiden otanta on siis yllättävän tasapuolinen ja samankaltainen kuin haastatteluihin osallistunut joukko. Tämä lisää kyselystä saatujen vastausten vertailukelpoisuutta haastatteluista saatujen vastausten kanssa. Lisäksi haastatteluilla ja kyselyllä on saatu kartoitettua kattavasti ja tasapuolisesti eri alueilla, erikokoisilla tuotantoalueilla ja eri pituisilla työkokemuksilla toimivien urakoitsijoiden näkemystä ympäristövastuusta.

5.3.2 Webropol-kyselyn toteuttaminen

Koska haastattelut vievät paljon aikaa, ehdittiin niitä toteuttaa vain kymmenen kappaletta. Yksinään näiden kymmenen haastattelun perusteella tulokset olisivat jääneet melko suppeiksi. Selvityksen tuloksia päätettiin täydentää Webropol-nettikyselyllä. Kyselylomakkeen kysymykset luotiin haastatteluista saatujen tulosten perusteella. Haastattelut toimivat siis kyselylomakkeelle esitutkimuksena. Webropol-kyselylomake on esitetty liitteessä 3.

Yleisesti kyselytutkimusta pidetään tehokkaana menetelmänä. Sen etuna on mahdollisuus kerätä laaja tutkimusaineisto. Kyselylomake säästää tutkijan aikaa, kun jokaista tutkittavaa ei tarvitse haastatella erikseen. Lisäksi hyvin suunnitellun lomakkeen tulokset saa koottua nopeasti analysoitavaan muotoon. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.) Webropol-kysely soveltuukin hyvin tutkimusmenetelmäksi juuri näiden ominaisuuksien vuoksi. Kyselyn kokoaminen on ohjelman avulla helppoa. Valmiin kyselyn saa lähetettyä nopeasti sähköpostilinkillä osallistujille ja ohjelma esittää vastaukset graafisessa muodossa.

Toisaalta kyselytutkimuksella kerättyä aineistoa pidetään usein pinnallisena. Tutkimuksen tekijä ei voi olla varma, kuinka rehellisesti ja huolellisesti vastaajat ovat vastanneet. Lisäksi, jos valmiiksi annetut vastausvaihtoehdot ovat olleet epäsoivia, on mahdollista, että kysymyksiin vastatessa on tullut väärymmärryksiä. Voidaankin todeta, että hyvän lomakkeen aikaansaaminen vaatii tutkijalta tietoa ja taitoa. Erityisesti verkko- ja postikyselyiden suurin ongelma on kato, eli vastaamattomuus. Vastausprosentti on usein vain 30 - 40 %. Kyselystä, sen aihepiiristä ja vastaajajoukosta riippuen ongelmana voi olla myös vastaajien perehtymättömyys kyselyn aihealueeseen. Tämän tutkimuksen kohdalla perehtymättömyys ei aiheuta ongelmia, koska kysely perustuu vastaajien työhön. (Hirsjärvi ym. 2009, 195 - 196.)

Webropol-kyselylomake luotiin haastatteluista saatujen vastausten perusteella. Tavoitteena oli kerätä määrällistä tietoa haastatteluista saatujen tulosten tueksi ja testata haastatteluiden pohjalta

muodostuneita hypoteeseja. Lisäksi haluttiin mahdollistaa mahdollisimman monen urakoitsijan osallistuminen selvitykseen, sen tuloksiin ja kehitysehdotusten kokoamiseen. Kaikki halukkaat saivat esittää näkemyksensä aiheesta. Kysely lähetettiin urakoitsijoille sähköpostilla ja vastausaikaa annettiin kaksi viikkoa.

Kyselylomake rakentui pääosin monivalintakysymyksistä ja asteikkoihin perustuvista kysymyksistä. Monivalintakysymysten etuna on se, että ne tuottavat yhdenmukaisempia vastauksia kuin avoimet kysymykset. Lisäksi niiden avulla vastaajat vastaavat samaan kysymykseen niin, että vastauksia voidaan helposti käsitellä ja analysoida kokonaisuutena. Monivalintakysymyksessä annetut vastausvaihtoehdot myös auttavat vastaajaa tunnistamaan kysymyksen aihealueen laajemmin kuin tilanteessa, jossa hänen täytyisi muistaa se itse. Näin vastaaminen on helpompaa. Kyselylomakkeen tarkoituksena olikin kerätä lisää tietoa haastatteluista saatujen vastausten tueksi, joten aineiston toivottiin olevan mahdollisimman yksiselitteistä ja helposti käsiteltävää. Tästä syystä monivalintakysymykset sopivat tilanteeseen hyvin. Asteikkoihin perustuvissa kysymyksissä esitetään väittämiä ja vastaaja valitsee annetulta asteikolta, kuinka voimakkaasti on väittämän kanssa samaa mieltä. Kyselyssä näitä kysymyksiä käytettiin, kun haluttiin kartoittaa kyselyyn vastaavien urakoitsijoiden asennetta, jotakin tiettyä asiaa kohtaan. (Hirsjärvi ym. 2009, 200 - 201.)

Kyselylomakkeen alussa kysyttiin aiemmin luvussa 5.1.1 esitellyt taustatiedot. Tiedot ovat samoja tietoja, jotka kerättiin myös haastatteluihin vastaajilta. Kaksi ensimmäistä varsinaista kysymystä ympäristövastuuseen liittyen olivat samoja kysymyksiä, joilla myös haastattelut aloitettiin. Kysyttiin:

- *”Mitkä asiat ovat erityisen tärkeitä turvetuotannon ympäristöasioiden hoidossa?”* ja
- *”Mitä asioita turvetuotannon ympäristöasioiden hoidossa tulisi ehdottomasti kehittää ja ottaa tulevaisuudessa paremmin huomioon?”*

Vastausvaihtoehdoiksi molempiin kysymyksiin koottiin haastatteluissa saatuja vastauksia. Koska haastatteluiden vastaukset olivat ensimmäisen kysymyksen osalta liittyneet pääosin vesiensuojeluun ja muihin ympäristöluvan lupaehtoihin, lisättiin kyselyn vastausvaihtoehtoihin myös kohdat Vapon ympäristöstrategiaan ja ympäristöjärjestelmään liittyen. Näillä vaihtoehdoilla haluttiin kartoittaa tunnistavatko urakoitsijat näitä tärkeäksi osaksi turvetuotantoa. Haastatteluiden kysymystä 1.2 (liite 2) ei kysytty enää kyselyssä, koska haastatteluissa saadut vastaukset olivat olleet niin yksiselitteisiä.

Seuraavaksi kyselylomakkeessa kartoitettiin Nappi-havaintojen tekemistä. Kyselylomakkeessa kysyttiin, kuinka monta havaintoa vastaaja oli tehnyt kesän 2019 aikana. Jos vastaaja vastasi tehneensä nolla havaintoa, kysyttiin häneltä syytä havaintojen tekemättä jättämiselle. Tällä haluttiin kartoittaa vielä mahdollisia ongelmakohtia havainnon teknisessä tekemisessä tai asenteessa havaintojen tekemistä kohtaan.

Kyselyssä kysyttiin myös, miksi Vapo vastaajan mielestä kerää Nappi-havaintoja. Vastausvaihtoehdoiksi annettiin aiemmin kohdassa 4.3 esitellyt työkalun avulla saavutettavat tavoitteet toiminnan

jatkuvasta parantamisesta, opitun jakamisesta ja riskien tunnistamisesta. Lisäksi annettiin ylimääräinen vaihtoehto ”, *jotta Vapon olisi helpompi seurata toimintaamme.*”. Kysymyksellä kartoitettiin sitä, millaiseksi vastaajat kokevat havaintojen merkityksen. Kokevatko he sen keinoksi ikään kuin seurata heidän toimintaansa vai mahdollisuudeksi jakaa tietoa ja oppia toisilta. Yhdennessätoista kysymyksessä kartoitettiin edelleen vastaajien asennetta Nappi-havaintoja kohtaan. Kysymyksessä pyydettiin vastaamaan asteikolla 1 - 5 kysymyksiin, jotka liittyivät havainnon tekemisen helppouteen, merkityksellisyyteen ja mahdollisuuteen voida vaikuttaa asioihin.

Nappi-havaintojen jälkeen vastaajilta kysyttiin, kuinka he suorittavat MobiTask-tarkastuksen. Vastauvaihtoehtoina oli suorittaa tarkastus puhelimella tai tabletilla työmaalla tarkastettavan kohteen luona tai työmaan tukikohdassa, tietokoneella kotona tai jossain muualla. Jos vastaaja valitsi kirjautuvansa havainnot jossain muualla kuin työmaalla tarkastettavan kohteen luona, pyydettiin häntä selvittämään miksi. Haastatteluissa kävi ilmi, että useat urakoitsijoista suorittavat tarkastuksen edelleen tietokoneella, toisinaan jopa kotoa käsin. Kysymyksellä haluttiinkin kartoittaa tilannetta lisää ja löytää selityksiä toiminnalle.

MobiTask-tarkastusten osalta kartoitettiin vielä vastaajien asennetta tarkastuksia kohtaan. Pyydettiin vastaamaan asteikolla 1 - 5, kuinka tärkeäksi, mielekkääksi ja merkitykselliseksi vastaajat kokevat omavalvonnan. Kysymyksellä haettiin varmennusta haastatteluista kerättyjen tilastojen tueksi.

Omavalvonnan jälkeen kyselyssä siirryttiin ympäristötarkastajan suorittamien tarkastusten pariin. Tarkastusten osalta selvitettiin asteikkoon perustuvilla kysymyksillä sitä, kokevatko vastaajat tarkastusten tuovan lisäarvoa työlleen, onko tarkastuksilla heidän mielestään merkitystä tuotannon toimivuuden kannalta ja antavatko tarkastukset lisätietoa tai uutta näkökulmaa työmaan tilasta. Kysymyksillä haluttiin kerätä lisää vastauksia haastatteluista saatujen vastausten tueksi. Kyselyssä kysyttiin myös sitä, kuinka ympäristötarkastajan suorittamien tarkastusten palaute olisi hyvä käsitellä. Haastatteluista saadut vastaukset jakaantuivat asian osalta usempaan mielipiteeseen. Vastausvaihtoehtoiksi annettiin nykyinen yleisesti käytössä oleva käytäntö, eli puhelinsoitto ja pöytäkirjan lähettäminen, haastatteluissa esille nostettu toive tapaamisesta työmaalla tarkastuksen jälkeen ja

Aivan kyselyn lopussa oli ”Vapaa sana” -osa, eli avoin kysymys. Tässä kohdassa vastaajille annettiin mahdollisuus antaa palautetta ympäristövastuuseen ja omavalvontaan liittyen tai kertoa mieleen tulleita kehitysehdotuksia.

5.3.3 Webropol-kyselyn tulokset

Taulukossa 3 on esitetty kyselyyn vastanneiden urakoitsijoiden vastausten jakautuminen, kun heitä pyydettiin valitsemaan kolme heidän mielestään tärkeintä asiaa turvetuotannon ympäristöasioiden hoitoon liittyen. Ehdottomasti tärkeimmiksi asioiksi nousivat **ympäristöluvan lupaehtojen noudattaminen ja vesiensuojelurakenteiden kunnan tarkkailu**. Noin puolet vastaajista tunnistivat ympäristöasioiden kannalta tärkeiksi asioiksi myös toiminnan jatkuvan kehittämisen ja tehokkaan

omavalvonnan. Vähemmän tärkeinä pidettiin Vapon ympäristöstrategian päämäärien noudattamista ja jätehuoltoa.

Taulukko 3. Kyselyyn vastanneet urakoitsijat valitsivat heidän mielestään kolme tärkeintä asiaa turvetuotannon ympäristöasioiden hoitoon liittyen.

Mitkä asiat ovat erityisen tärkeitä turvetuotannon ympäristöasioiden hoidossa?	n	Prosentti
Ympäristöluvan lupaehtojen noudattaminen	8	89 %
Vesiensuojelurakenteiden kunnon tarkkailu	7	78 %
Jätehuolto	1	11 %
Vapon ympäristöstrategian päämäärien noudattaminen	2	22 %
Tehokas omavalvonta	4	44 %
Toiminnan jatkuva kehittäminen	5	56 %
Joku muu. Mikä?	0	0 %

Taulukkoon 4 on koottu vastaajien näkemys turvetuotannon ympäristöasioiden hoidon osa-alueista, joita tulisi tulevaisuudessa kehittää ja huomioida nykyistä enemmän. Vastaajat valitsivat kukin kolme tärkeintä osa-aluetta. Urakoitsijoiden näkemyksen mukaan tulevaisuuden kehityskohteita ovat **aumamuovit ja kunnossapito**. Peräti 89 % vastaajista valitsi kehitettäväksi osa-alueeksi aumamuovien kierrätyksen ja hyötykäytön tai vesienkäsittelyrakenteiden ja kenttien kunnossapitoon varautumisen. Lisäksi noin puolet vastaajista valitsivat kehityskohteeksi tarvikkeiden, kuten lietteenpidättimien, nopeamman saatavuuden. 33 % vastaajista haluaisi kehittää turvetuotantoa uusiutuvan energian hyödyntämisessä. Kolmannes vastaajista oli myös sitä mieltä, että työmaakarttojen päivittämiseen ja pitämiseen ajan tasalla tulisi panostaa enemmän.

Taulukko 4. Kyselyyn vastanneet urakoitsijat valitsivat kolme turvetuotannon ympäristöasioiden hoidossa kehitettävää osa-aluetta.

Mitä asioita turvetuotannon ympäristöasioiden hoidossa tulisi ehdottomasti kehittää ja ottaa tulevaisuudessa paremmin huomioon?	n	Prosentti
Aumamuovien kierrätys ja hyötykäyttö	8	89 %
Uusiutuvan energian hyödyntäminen	3	33 %
Karttojen päivittäminen vastaamaan tilannetta työmaalla	3	33 %
Energiatehokkuuden jatkuva kehittäminen	0	0 %
Tarvikkeiden (esim. uudet lietteenpidättimet) nopeampi saatavuus	5	56 %
Vesienkäsittelyrakenteiden korjauksiin, kenttien ylläpitoon ja päisteputkien upotukseen varauduttava ajoissa	8	89 %
Joku muu. Mikä?	0	0 %

Taulukossa 5 on esitetty kyselyyn vastanneiden urakoitsijoiden aktiivisuus Nappi-havaintojen tekemiseen kesän 2019 aikana. Suurin osa vastaajista oli tehnyt kesän aikana 1 - 5 havaintoa. Vastaajista yksi oli tehnyt yli viisi havaintoa, yksi jopa yli kymmenen havaintoa ja vain yksi vastaajista ei yhtään

havaintoa. Kyselyssä oli kohta, johon vastaajien, jotka valitsivat tehneensä kesän aikana nolla havaintoa, tulisi kertoa syy havaintojen tekemättä jättämiselle. Vaihtoehtoina tarjottiin osaamattomuutta, epätietoa siitä, mistä aiheesta havainnon voi tehdä, kiirettä ja kiinnostuksen puutetta. Kyselyä luotaessa tapahtui kuitenkin erhe ja kysymys ei tallentunut pakollisena kysymyksenä. Vastaajan, joka vastasi tehneensä nolla havaintoa, ei siis kyselyn etenemisen kannalta ollut pakko vastata tähän kysymykseen ja tekemättä jääneiden havaintojen syy jäi epäselväksi.

Taulukko 5. Kesällä 2019 tehtyjen Nappi-havaintojen määrä kyselyyn vastanneiden keskuudessa

Tein viime kesänä Nappi turvallisuus- ja ympäristöhavaintoja	n	Prosentti
0 kappaletta	1	11 %
1 - 5 kappaletta	6	67 %
5 - 10 kappaletta	1	11 %
yli 10 kappaletta	1	11 %

Kyselyssä kysyttiin myös vastaajien näkemystä Nappi-havaintojen keräämisen taustalla vaikuttavista motiiveista. Vastausten jakautuminen on esitetty taulukossa 6. Vastaajille annettiin mahdollisuus valita 1 - 4 vaihtoehtoa. Yhdeksästä vastaajasta peräti kahdeksan valitsi vaihtoehdon, jossa havaintoja kerätään ongelmien ja riskien tunnistamiseksi ja vastaajista kuusi vaihtoehdon, jossa havaintoja kerätään toiminnan jatkuvan parantamisen tueksi. Yllätyksesi vain neljä vastaajaa oli sitä mieltä, että havaintoja kerätään, jotta niiden avulla opittua voitaisiin jakaa myös muille. Vain yksi vastaajista valitsi kysymykseen villinä korttina laitettun vaihtoehdon, jossa havaintojen avulla pyrittäisiin seuraamaan urakoitsijoiden toimintaa.

Taulukko 6. Kyselyyn vastanneiden urakoitsijoiden näkemys Nappi-havaintojen tarkoituksesta

Mielestäni Nappi- havaintoja kerätään	n	Prosentti
, jotta Vapon olisi helpompi seurata toimintaamme.	1	11 %
toiminnan jatkuvan parantamisen tueksi.	6	67 %
opitun jakamiseksi muille.	4	44 %
ongelmien ja riskien tunnistamiseksi.	8	89 %

Taulukossa 7 on esitetty vastaajien näkemys Nappi-havainnon tekemisen helppoudesta, merkityksellisydestä ja tarjoamasta mahdollisuudesta vaikuttaa asioihin. Vastaus pyydettiin esitettyjen väittämien väliin asetetulta asteikolta. Yllätykseksi vastaajista kaksi oli sitä mieltä, että havainnon tekeminen on ennemminkin vaativaa ja hidasta kuin vaivatonta ja nopeaa. Kaksi vastaajaa valitsi neutraalin arvon asteikon keskeltä. Kuitenkin enemmistö vastaajista oli sitä mieltä, että **havainnon tekeminen on vaivatonta ja nopeaa**. Enemmistö oli myös sitä mieltä, että **Nappi-havaintojen tekeminen on tärkeää ja merkityksellistä**. Jälleen kuitenkin kaksi vastaajista oli enemmän sitä mieltä, että havainnot eivät ole merkityksellisiä. Vain yksi vastaajista ei osannut asettaa vastaustaan selvästi kummankaan väittämän puolelle. Kuusi vastaajista koki, että havaintojen tekeminen lisää heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa asioihin. Loput vastauksista asettuivat tasaisesti pitkin asteikkoa kohti toista ääripäätä, jossa havaintojen tekeminen ei tuo urakoitsijoille vaikutusmahdollisuuksia.

Taulukko 7. Kyselyyn vastanneiden urakoitsijoiden näkemys Nappi-havaintojen merkityksestä

Mielestäni Nappi-havainnon tekeminen	1	2	3	4	5	
On vaativaa ja hidasta	0	2	2	4	1	On vaivatonta ja nopeaa
	0 %	22 %	22 %	44 %	11 %	
On täysin merkityksetöntä	0	2	1	4	2	On merkityksellistä ja tärkeää
	0 %	22 %	11 %	44 %	22 %	
Ei lisää vaikutusmahdollisuksiani	1	1	1	5	1	Lisää mahdollisuksiani vaikuttaa asioihin
	11 %	11 %	11 %	56 %	11 %	

Taulukkoon 8 on koottu kyselyyn vastanneiden urakoitsijoiden omavalvontatarkastusten suorittamiseen liittyvät käytännöt. Kyselyyn vastanneista yhdeksästä urakoitsijasta vain neljä kirjaa MobiTask-tarkastuksen havainnot järjestelmään ohjeistuksen mukaisesti työmaalla tarkastettavan kohteen luona. Kaksi vastaajista kirjaa havainnot heti tarkastuksen jälkeen työmaan tukikohdassa, mutta jopa kolme vastaajista vasta kotona tietokoneella. Vastaajat, jotka kertoivat kirjaavansa havainnot kotona tietokoneella, perustelivat asian huonoilla nettiyhteyksillä. Työmaat jäävät katveeseen ja yhteys internettiin katkeilee. Heidän mukaansa havainnot on sitten kirjattava tietokoneella, koska puhelimen sovellus herjaa virheellistä sijaintia. Eräs vastaajista kertoi kirjaavansa havainnot tukikohdassa, koska siellä yhteys nettiin on parempi kuin esimerkiksi pintavalutus kentällä tai työmaan perimmäisillä lohkoilla. Yksi vastaajista kuitenkin kertoi kirjaavansa havainnot vasta tukikohdassa siksi, että haluaa kirjata kaikki tekemänsä havainnot kerralla.

Taulukko 8. MobiTask-tarkastuksen suorittaminen kyselyyn vastanneiden urakoitsijoiden keskuudessa

Suoritan MobiTask-tarkastuksen	n	Prosentti
puhelimella/tabletilla työmaalla tarkastettavan kohteen luona.	4	44 %
puhelimella/tabletilla tukikohdassa.	2	22 %
tietokoneella kotona.	3	33 %
Jossain muualla.	0	0 %

Kun urakoitsijoilta kysyttiin näkemystä omavalvonnan suorittamisen merkitystä, olivat vastaukset yllättävän samankaltaisia. Tulokset on esitetty taulukossa 9. Kaikki vastaajista olivat sitä mieltä, että omavalvonnan suorittaminen työmailla on vähintäänkin tärkeää ja merkityksellistä. Jopa viisi vastaajista valitsi vaihtoehdot *"Erittäin tärkeää"* ja *"Erittäin merkityksellistä"*. Kun vastaajilta pyydettiin mieipidettä omavalvonnan mielekkyydestä, oli vastauksissa jo enemmän hajontaa. Vastaajista viisi kertoi omavalvonnan suorittamisen olevan heille mielekästä ja yksi vastaajista jopa erittäin mielekästä. Eräs vastaajista kuitenkin valitsi vaihtiehdon *"Ei lainkaan mielekästä"*. Kaksi vastaajista ei osannut asettua kummankaan väittämän puoleen.

Taulukko 9. Kyselyyn vastanneiden urakoitsijoiden näkemys omavalvonnan merkityksestä ja mielekkyydestä

Omavalvonnan suorittaminen työmailla on mielestäni	1	2	3	4	5	
Ei niin tärkeää	0	0	1	3	5	Erittäin tärkeää
	0 %	0 %	11 %	33 %	56 %	
Ei lainkaan mielekästä	1	0	2	5	1	Erittäin mielekästä
	11 %	0 %	22 %	56 %	11 %	
Ei merkityksellistä	0	0	0	4	5	Erittäin merkityksellistä
	0 %	0 %	0 %	44 %	56 %	

Lopuksi vastaajilta kysyttiin näkemystä Vapon ympäristötarkastajan suorittamista ympäristötarkastuksista. Alkuun pyydettiin arvioimaan annetulla asteikolla tarkastuksia saatavaa hyötyä, vaikutusta tuotantoon ja tarkastuksien informatiivisuutta. Vastaukset on esitetty taulukossa 10. Yleisesti vastaajat kokivat, että tarkastukset tuovat jonkinlaista lisäarvoa heidän työhönsä. Vastaukset jakoutuivat tasaisesti asteikon vaihtoehtojen 3 - 5 välillä. Vastaajista suurin osa koki myös, että tarkastukset vaikuttavat positiivisesti tuotannon toimivuuteen. Kun vastaajilta kysyttiin tuovatko tarkastukset uutta näkökulmaa työmaan tilasta, vastaajista viisi valitsi neutraalin vastauksen asteikon keskeltä. Muutama vastaajista kuitenkin koki selkeästi saavansa tarkastuksilta uutta tietoa ja näkökulmaa työmaan tilasta. Vain yksi vastaajista oli sitä mieltä, etteivät tarkastukset hyödytä häntä omassa työssään, eivät vaikuta lainkaan tuotannon toimivuuteen, eivätkä tuo uutta tietoa työmaan tilasta.

Taulukko 10. Kyselyyn vastanneiden urakoitsijoiden näkemys Vapon ympäristötarkastajan suorittamien ympäristötarkastusten tuomasta hyödystä, vaikutuksesta tuotantoon sekä tarkastusten informatiivisuudesta

Vapon ympäristötarkastajan tekemät tarkastukset	1	2	3	4	5	
Eivät hyödytä työtäni	1	0	3	2	3	Tuovat lisäarvoa työhöni
	11 %	0 %	33 %	22 %	33 %	
Eivät vaikuta tuotannon toimivuuteen	1	0	3	4	1	Vaikuttavat positiivisesti tuotannon toimivuuteen
	11 %	0 %	33 %	44 %	11 %	
Eivät anna uutta tietoa	1	0	5	2	1	Tuovat uutta näkökulmaa työmaan tilasta
	11 %	0 %	56 %	22 %	11 %	

Taulukkoon 11 on koottu vastaajien mielipiteet siitä, kuinka ympäristötarkastajan suorittaman tarkastuksen havainnot olisi hyvä käsitellä tarkastuksen jälkeen. Vastaajista enemmistö, viisi urakoitsijaa, olivat sitä mieltä, että paras ja selkein tapa käydä tarkastuksen havainnot läpi olisi tapaaminen työmaalla tarkastuksen jälkeen. Vastaajista kaksi kannatti havaintojen läpikäyntiä puhelun välityksellä. Yllättäen jopa kaksi vastaajista oli sitä mieltä, ettei havaintoja tarvitsisi käydä läpi lainkaan, vaan korjattavat puutteet ja tehtävät tulisivat tarkastuksen jälkeen operaatiopäälliköltä.

Taulukko 11. Kyselyyn vastanneiden urakoitsijoiden mielipide tarkastuksella tehtyjen havaintojen käsittelystä

Mielestäni paras ja selkein tapa käsitellä ympäristötarkastajan tekemät havainnot on:	n	Prosentti
Puhelu tarkastuksen jälkeen ja havainnoista kootun pöytäkirjan lähettäminen jälkikäteen.	2	22 %
Tapaaminen työmaalla tarkastuksen jälkeen ja havaintojen läpikäynti yhdessä.	5	56 %
Korjattavat puutteet ja tehtävät tulevat operaatiopäälliköltä tarkastuksen jälkeen.	2	22 %
Joku muu tapa. Mikä?	0	0 %

Aivan kyselyn lopussa olleeseen avoimeen kysymykseen saatiin yksi palaute. Palaute koski omavalvontatarkastuksista urakoitsijalle tarjottavaa korvausta. Palaute tuli urakoitsijalta, joka urakoi useammalla työmaalla. Palaute kuului seuraavasti:

”Hajanaisilla työmailla kohtuuttoman huono korvaus tarkastuksista työmäärään nähden.” (Urakoitsija 16)

5.4 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset

Haastatteluiden ja Webropol-kyselyn avulla kerättyjen vastausten perusteella **urakoitsijat pitivät erittäin tärkeänä ympäristöluvan lupaehtojen noudattamista ja vesiensuojelua**. Nämä nousivat esiin sekä haastatteluissa että kyselyssä. Lisäksi kyselyssä useat urakoitsijoista vastasivat omavalvonnan olevan tärkeässä roolissa. Yleisesti urakoitsijat siis tunnustivat lainsäädännön ja ympäristöluvan asettamat vaatimukset ympäristövastuulle. Toisaalta myös ympäristöluvan lupaehtojen sisäistämisessä oli vastaajien välillä eroja. Kysyttäessä onko turvetuotannon ympäristöasioiden hoidossa osa-alueita, joihin panostetaan liikaa tai, joilla tehdään turhaa työtä, muutama haastateltavista vastasi tuotannosta jo poistuneiden alueiden tarkkailun. Tuotannosta poistuneiden alueiden vesien johtaminen ja tarkkailu ovat osa ympäristöluvan lupaehtoja.

Tulosten perusteella vapaaehtoisia ympäristövastuun keinoja ei koettu yhtä tärkeiksi tai huomionarvoisiksi. Kyselyssä noin puolet urakoitsijoista valitsivat annettujen vaihtoehtojen joukosta tärkeäksi toiminnan jatkuvan kehittämisen. Hyvin harva kyselyyn vastanneista valitsi turvetuotannon ympäristöasioiden hoidon kannalta tärkeäksi esimerkiksi ympäristöstrategian asettamien päämäärien noudattamisen. Urakoitsijoiden oli selvästi helpompi tunnistaa esimerkiksi toiminnan jatkuvan kehittämisen olevan merkittävässä roolissa ympäristöasioiden hoidossa, kun vastausvaihtoehdot annettiin heille valmiina. Haastatteluissa tämän kaltaisia vastauksia ei nostettu esille. Toisaalta haastatteluissa useampikin urakoitsija korosti sidosryhmien huomioimista toiminnassa.

Tärkeimmiksi tulevaisuuden **kehityskohteiksi urakoitsijat kokivat aumamuovien kierrätyksen ja hyötykäytön sekä tuotantoalueiden ennakoivan kunnossa- ja ylläpidon**. Yleisesti urakoitsijat olivat sitä mieltä, että aumamuovitalanne työmailla on hankala, aiheuttaa heille ylimääräistä työtä ja sotkee työmaata sekä sen ympäristöä. Urakoitsijat kuitenkin tiedostivat tilanteeseen

olevan vähän toimivia ratkaisuja, joilla tilannetta voitaisiin korjata. Tuotantoalueiden ennakoivaan kunnossa- ja ylläpitoon toivottiin kiinnitettävän enemmän huomiota. Muun muassa vesiensuojelurakenteiden kunnostukseen, kenttien ylläpitoon ja päisteputkien upotukseen tulisi heidän mukaansa varautua ajoissa. Lisäksi tuotantoaikaan kuluvia tarvikkeita, kuten uusia lietteenpidättimiä, toivottiin saataville nopeammin kuin tällä hetkellä. Myös tuotantoalueiden karttojen päivittäminen vastaamaan tilannetta työmaalla sai kannatusta sekä haastateltujen että kyselyyn vastanneiden joukossa.

MobiTask-tarkastusten osalta kävi selväksi, että pääurakoitsijat ovat halunneet pitää tarkastusten kirjaamisen pääosin omalla vastuullaan. Yleisesti urakoitsijoiden asennan omavalvontaa kohtaan oli positiivinen, ja he pitivät omavalvontaa merkittävänä osana ympäristövastuun hoitamisessa. Tiedon jakaminen työmailla toimivien aliurakoitsijoiden ja työntekijöiden kanssa oli merkittävässä roolissa ja urakoitsijat kokivat, että tehokas tarkkailu ja omavalvonta hyödyttävät kaikkia osapuolia. Omavalvonnan suorittamista ei koettu aivan yhtä mielekkääksi kuin tärkeäksi. Urakoitsijat kuitenkin kokivat, että tarkastusvälin pidentäminen on tehnyt omavalvonnasta hieman mielekkäämpää toteuttaa. Heidän mukaansa työmaalla tapahtuu tuotantoaikaan niin vähän muutoksia, että kahden viikon tarkastusväli oli turhauttava. Tarkastusten suorittaminen oli suurimman osan mielestä helppoa, eikä se aiheutta heille vaivaa. Osalla työmaista nettiyhteydet olivat kuitenkin niin huonot, ettei tarkastuksen havaintoja onnistuttu kirjaamaan paikan päällä.

Nappi turvallisuus- ja ympäristöhavaintojen osalta kävi ilmi, että urakoitsijoilla on hyvinkin erilaisia näkemyksiä siitä, millaisissa tilanteissa he kokevat aiheelliseksi kirjata havainnon Nappiin. Kaikki haastatteluihin vastanneista urakoitsijoista uskoivat tietävänsä missä tilanteessa havainto kirjataan. Kuitenkin vastaajien välillä oli selviä eroja siinä, kirjasivatko he havaintoja vain tärkeimmiksi kokemistaan puutteista vai yleisesti kaikista työmaalla tekemistään havainnoista. Yleisesti urakoitsijat kertoivat ympäristöön ja työturvallisuuteen liittyvän havainnoinnin olevan rutiinia ja kokivat havaintojen tekemisen olevan yleisesti tärkeää ja merkityksellistä. Kuitenkin havaintojen kirjaaminen Nappiin oli vielä osalle urakoitsijoista suuri kynnyks. Useat vastaajista kommentoivat, että havaintoja tulisi runsaasti nykyistä enemmän, jos kaikki pienetkin havainnot kirjattaisiin. Usein kuitenkin herää ajatus, että havainnon tekeminen tuntuu turhalta tai epävarmuus siitä, voiko kyseisestä asiasta edes havaintoa tehdä. Ohjeistukseen kaivattaisiin siis mahdollisesti vielä selkeämpiä linjoja turvallisuuden ja ympäristön havainnointiin liittyen. Nappi-työkalun käyttö oli yleisesti vastaajien mielestä yksinkertaista ja nopeaa, joten työkalun käyttöön liittyvien ongelmien takia havaintoja ei jätetä tekemättä.

Vastaajat tiedostivat sen, että havaintoja kerätään ongelmien ja riskien tunnistamiseksi sekä toiminnan jatkuvan parantamisen tueksi. Harvempi joukko vastaajista oli sitä mieltä, että havaintoja keräämisen taustalla olisi halu jakaa opittua myös muille. Tämä näkyi myös kysyttäessä palautteen saamisesta havaintoihin liittyen. Nappi-havainnoista kaivattiin enemmän palautetta erityisesti työturvallisuuden liittyvien havaintojen osalta. Nämä vastaajat olivat urakoitsijoita, jotka olivat tehneet havaintoja tärkeiksi kokemistaan puutteista. Vastaajat, jotka tekivät havaintoja myös pienemmistä puutteista, esimerkiksi suorittamistaan ympäristöön liittyvistä pienemmistä korjaustoista, kokivat, ettei palautetta välttämättä tarvitsisi saada, koska puute oli jo korjattu omatoimisesti.

Useampikin vastaajista nosti kuitenkin esille sen, että he olisivat toivoneet saaneensa syksyllä 2019 yhteenvedon kesän aikana tehdyistä Nappi-havainnoista. Vastaajia selvästi kiinnosti tietää, millaisia havaintoja Nappiin yleisesti tehdään. Tällainen yhteenvedo voisi toimia hyvänä vertaistukena ja kannustimena omien havaintojen kirjaamiseen. Enemmistö Webropol-kyselyyn vastanneista urakoitsijoista myös koki, että havaintojen kirjaaminen lisää heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa asioihin. Palautteen antamiseen ja havaintojen huomioimiseen kannattaa siis kiinnittää jatkossa enemmän huomiota, jotta urakoitsijat kokevat myös jatkossa havaintojen tekemisellä olevan merkitystä, ja työkalun tarjoavan kanavan päästä vaikuttamaan asioihin.

Vapon ympäristötarkastajan tekemiä ympäristötarkastuksia pidettiin tärkeinä. Haastatteluissa kävi ilmi, että kriteerit, joiden mukaan tarkastuksia tehdään, ovat urakoitsijoiden mielestä melko tiukat. Haastateltavat kuitenkin kertoivat ymmärtävänsä, miksi näin toimitaan. He kokivat tärkeäksi sen, että ulkopuolinen kiertää tuotantoalueilla ja tarkastelee asioita hieman erilaiselta näkökannalta. Useat vastaajista kokivat tarkastuksien vaikuttavan positiivisesti tuotannon toimivuuteen ja tuovan heille jonkinlaista lisätietoa työmaan tilasta. Erityisesti urakoitsijat kokivat tarkastuksien antavan kuvan heidän toimintansa tasosta ja toimivan ikään kuin palautteena Vapolta heille.

Ympäristötarkastuksien osalta saatiin uutta tietoa siitä, kuinka urakoitsijat toivoisivat saavansa palautetta tarkastuksien jälkeen. Useampi vastaajista oli sitä mieltä, että paras tapa käydä tarkastuksen havainnot läpi, olisi tavata tarkastuksen jälkeen työmaalla. Tämä oli omasta mielestäni yllättävää. Tehdessäni ympäristötarkastuksia kesän 2019 aikana, urakoitsijat eivät mielestäni osoittaneet kiinnostusta tämän kaltaiseen toimintaan, vaan toivoivat yhteydenottojen tapahtuvan kiireisen aikataulun takia puhelimitse. Harva urakoitsijoista ehti työmaalle tarkastuksen aikaan. Selvitykseen osallistuneiden urakoitsijoiden välillä oli kylläkin selkeitä eroja. Toiset olivat sitä mieltä, että paras tapa on käydä havainnot läpi puhelimesta ja tutustua niihin tarkemmin myöhemmin toimitetun pöytäkirjan ja työmaakartan kautta. Tulevana kesänä ympäristötarkastaja voisi kiinnittää asiaan enemmän huomiota. Toisaalta myös Vapon henkilökunta voisi painottaa urakoitsijoille ennen tuotantokauden alkua, että he voivat halutessaan itse ehdottaa tapaamista työmaalla. Ympäristötarkastaja pystyy toimimaan melko joustavasti tarkastuksien suhteen, joten hän voi mahdollisesti muuttaa suunnitelmiaan ja suorittaa tarkastuksen päivänä jona urakoitsija olisi työmaalla tavoitettavissa.

6 POHDINTA

Selvityksen tavoitteena oli kartoittaa urakoitsijoiden näkemyksiä ja mielipiteitä ympäristövastuuseen liittyen. Selvityksen avulla haluttiin kartoittaa, ovatko nykyiset käytännöt tehokkaita täyttämään ympäristövelvoitteet ja -vastuut. Urakoitsijat haluttiin ottaa mukaan käytäntöjen kehittämiseen ja samalla kerätä heiltä mahdollisia kehitysehdotuksia toimintaan liittyen.

Selvityksen toteutus sujui ilman suurempia ongelmia. Haastatteluihin ei saatu osallistumaan kaikkia Vapon valitsemissa urakoitsijoita, vaan osa jouduttiin korvaamaan toisella haastateltavalla. Kokonaisuudessaan haastattelut saatiin kuitenkin toteutettua sujuvasti ja lopullinen haastatteluiden kohderyhmä edusti hyvin Vapon tuotantoalueilla toimivia urakoitsijoita. Haastatteluiden tulosten laadussa oli jonkin verran eroa haastateltavien välillä. Vastausten laajuus ja laatu vaihteli johtuen luultavasti eroista haastateltavien vuorovaikutustaidoissa. Toisille oli luontevaa kertoa rehellisesti ajatuksistaan ja vastauksissa puhe polveili sulavasti aiheesta toiseen. Toisille taas oli selkeästi vaikeampaa vastata spontaanisti esitettyihin kysymyksiin. Erityisesti vastausten laajuuden kannalta olisi voinut olla hyvä lähettää haastatteluiden kysymykset haastateltaville etukäteen tutustuttavaksi. Lisäksi joissakin tilanteissa vastauksiin saattoi vaikuttaa haastateltavan taipumus antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia. Joissakin tilanteissa haastattelun alussa esille nousseeseen kysymykseen saatiin haastattelutilanteen lopussa eriävä vastaus. Haastattelutilanteen jatkuessa haastateltavan oli ehkä helpompi rentoutua ja antaa rehellisiä vastauksia.

Haastatteluiden vastaukset toimivat lähtökohtana luotaessa Webropol-nettikyselyä. Kyselyn vastausprosentti oli 45 %. Vaikka vastausprosentti oli kyselytutkimuksille tyypillinen, olisin tässä tilanteessa toivonut hieman suurempaa osallistujamäärää. Kysely lähetettiin hyvin rajatulle kohderyhmälle. Kaikilla kohderyhmään kuuluneilla urakoitsijoilla olisi ollut motiivi vastata kyselyyn, koska se kosketti heistä jokaista. Alhaiseen vastausprosenttiin saattoi vaikuttaa kyselyn lähettäminen sähköpostin välityksellä. Kaikki urakoitsijoista eivät välttämättä käytä sähköpostia aktiivisesti ja kysely jäi siksi huomaamatta. Vastauksia saatiin kuitenkin jälleen monipuolisesti erilaisilta urakoitsijoilta. Vastaajien joukossa oli sekä pää- että aliurakoitsijoita, eri kokoisilta työmailta, eri pituisilla työkokemuksilla. Kyselyn vastaukset tukivat ja täydensivät hyvin haastatteluiden vastauksia. Tuloksena saatiin myös uusia näkökulmia. Ilman kyselyä selvitys olisi jäänyt hieman vajaaksi.

Selvityksen tuloksena saatiin kartoitettua varsin hyvin urakoitsijoiden mielipiteitä ja näkemyksiä. Kokonaisuudessaan urakoitsijat vaikuttivat selvityksen perusteella kantavan vastuunsa ympäristöstä hyvin. He olivat kiinnostuneita ympäristön tilasta ja motivoituneita kehittämään toimintaa. Tehokas omavalvonta ja ympäristöasioiden hoito olivat heille tärkeitä. Urakoitsijat kokivat, että ympäristöstä huolehtiminen ja oikein toimiminen on kaikkien osapuolien etu. Lisäksi he selkeästi tiedostivat tärkeän roolinsa tuotantoalueiden omavalvonnan toteutuksessa ja ympäristövastuun kantamisessa. Selvityksen perusteella voidaan myös todeta, että urakoitsijat kokevat käytössä olevat työkalut toimiviksi. Myös Vapon ohjeistus omavalvontaan ja ympäristön hoitoon liittyen on selkeää.

Selvityksen tuloksena saatiin kerättyä yllättävän monta toimintaan liittyvää kehitysehdotusta, joiden avulla voidaan mahdollisesti tehostaa toimintaa ja helpottaa urakoitsijoiden mahdollisuuksia toteuttaa ympäristövastuuta. Urakoitsijat osoittivat olevansa erittäin kiinnostuneita osallistumaan vastuulliseen toimintaan ja toimintojen kehittämiseen. He tiedostivat olevansa avainasemassa toimivien ratkaisujen kehittämisessä, koska ympäristöön liittyvät velvollisuudet ja vastuut ovat läsnä heidän jokapäiväisessä työssään. Näiden kehitysehdotuksien huomioimisella voidaan mahdollisesti motivoida urakoitsijoita osallistumaan jatkossakin toiminnan kehittämiseen, jakamaan mielipiteitään ja esimerkiksi tekemään havaintoja Napin kautta.

LÄHTEET

- DNV GL 2018. Johtamisjärjestelmäsertifikaatti. [Viitattu 2020-02-17]. Saatavissa: https://www.vapo.com/filebank/6257-Vapo_14001_fin_032018.pdf.
- HIRSJÄRVI, Sirkka ja HURME, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- JÄTELAKE. L 646/2011. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-12-19]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110646>.
- LIS GROUP OY 2016. Ympäristöturvallisuus-koulutus. [Viitattu 2020-01-27]. Saatavissa: <https://www.lis.fi/ymparistovastuun-kehitys/ymparistoturvallisuuskoulutus/>.
- LUONNONSUOJELULAKI. L 1096/1996. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-12-19]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Luonnonsuojelulaki>.
- MARTIKAINEN, Päivi 2019. Vapo Group Must Win Sustainability and Environment Strategy. SCM turve- ja rahkasammaltuotannon vastuullisuus- ja ympäristötoimenpideohjelma. [PowerPoint-esitys]. 2019 top 10 toimenpideohjelma. Vapo Suomi 2019-10-04. Dokumentti yrityksen hallussa.
- PEKKALIN, Enni 2020. Itä 2019 rajat. [Karttakuva]. Kuopio, Vapo.
- PESONEN, Hanna-Leena, HÄMÄLÄINEN, Kirsi ja TEITTINEN, Outi 2005. Ympäristöjärjestelmän rakentaminen. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- PÖYHÖNEN, Juho 2020-04-02. Materiaalia opinnäytetyöhön. [Sähköpostiviesti]. Kuopio, Vapo.
- ROHWEDER, Liisa 2004. Yritysvastuu – kestävää kehitystä organisaatiotasolla. Porvoo: WS Bookwell Oy, 99-100.
- TAAVO, Taija 2020. Vapo – historiaa. [PowerPoint-esitys]. Vapo Suomi 2020-02-14. Dokumentti yrityksen hallussa.
- TORPSTRÖM, Heikki 2020-01-16. Ympäristöasiantuntija. [Suullinen tiedonanto]. Kuopio, Vapo.
- TORPSTRÖM, Heikki 2020-01-31. Ympäristöasiantuntija. [Suullinen tiedonanto]. Kuopio, Vapo.
- VAPO 2012a. Turvetuotantoa vastuullisesti. Vesiensuojelumenetelmät. [Viitattu 2020-01-12]. Saatavissa: <https://www.vapo.com/turvetuotantoavastuullisesti/ymparistonsuojelu/vesiensuojelumenetelmät>.
- VAPO 2012b. Turvetuotantoa vastuullisesti. Ympäristönsuojelu. [Viitattu 2020-01-07]. Saatavissa: <https://www.vapo.com/turvetuotantoavastuullisesti/ymparistonsuojelu>.
- VAPO 2018a. Liiketoiminnot. [Viitattu 2020-01-14]. Saatavissa: <https://www.vapo.com/liiketoiminnot>.
- VAPO 2018b. Vastuullisuus. Tapamme toimia. Sitouksemme. [Viitattu 2020-01-16]. Saatavissa: <https://www.vapo.com/vastuullisuus/tapamme-toimia/sitouksemme>.
- VAPO 2019a. Omaehtoiset ympäristötarkastukset. Ympäristökriteerit. Dokumentti yrityksen hallussa.
- VAPO 2019b. Ympäristö E-learning kurssi. [Video]. Henkilöstön koulutus. Dokumentti yrityksen hallussa.
- VAPO 2020. Ympäristötarkastukset kohteittain 2019. Mobi-järjestelmä. Dokumentti yrityksen hallussa.
- YMPÄRISTÖMINISTERIÖ 2015. Turvetuotannon ympäristönsuojeluohje. Ympäristöhallinnon ohjeita 2/2015. [Viitattu 2019-12-18]. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/155221/OH_2_2015.pdf?sequence=1.

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ 2017. Ohjelmat ja strategiat – vesiensuojelu. [Viitattu 2020-01-07]. Saatavissa: https://www.ymp.fi/fi-FI/Luonto/Pinta_ja_pohjavedet/Ohjelmat_ja_strategiat.

YMPÄRISTÖNSUOJELULAKI. L 527/2014. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2019-12-18]. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140527>.

LIITE 1: TURVETYÖMAAN YMPÄRISTÖTARKASTUSPÖYTÄKIRJA

Työmaa:

Operaatiopäällikkö:

Suon ympäristöasiantuntija:

Tarkastuksen ajankohta:

Tarkastuksen suoritti:

Tarkastuksessa käsiteltiin seuraavat turvetyömaan ympäristöasiat
(rasti käsiteltyihin ja korjausta vaativiin kohtiin erikseen):

Rasti tarkastettuun
kohtaanRasti korjausta
vaativiin kohtiin**1. Tiestö, opasteet ja portit** pvm / / 2019

☐	1. Työmaalle johtavan tien nimikyltti (osoitetie) paikoillaan / kunnossa	☐
☐	2. Työmaan nimikyltti paikoillaan / kunnossa	☐
☐	3. Varoituskyltti – asiaton oleskelu / palovaara paikoillaan ja kunnossa	☐
☐	4. Portti/puomi kunnossa ja paikoillaan	☐
☐	5. Sisäiset viitat ja liikennemerkkit ajanmukaiset (lohkoviitat, opastekyltit)	☐
☐	6. Risteysten näkymät riittävät	☐
☐	7. Tiestön reunapuusto, tien pientareiden siisteys/raivaustarve	☐
☐	8. Tiestön yleiskunto	☐

Korjattavat asiat:

2. Rakennusten ja varastojen siisteys ja kunto pvm / / 2019

☐	1. Yleinen siisteys tukikohta-alueella kunnossa	☐
☐	2. Rakennusten kunto ja siisteys	☐
☐	3. Öljynerotuskaivojen tarkistus, kunto ja tyhjennystarve	☐

Korjattavat asiat:

3. Tuulimittarit, -pussit ja sääasemat pvm / / 2018

1. Tuulimittarit, sääasemat ja niiden tietojen tallennus luvan mukaisesti
2. Tuulipussit paikoillaan / kunnossa

Korjattavat asiat:

4. Jätteiden varastointi pvm / / 2019

1. Jätekatoksen kunto (ovet, siisteys, sijoitus)
2. Jäteastiat ja suoja-altaat (tyhjennystarve, merkinnät, lajittelu, kunto)
3. Maaperän kunto jätepiesteen läheisyydessä (valumat, roiskeet, avonaiset tyhjennysastiat jätepiesteen ulkopuolella)

Korjattavat asiat:

5. Polttonesteiden säilytys pvm / / 2019

1. Säiliöiden sijoitus (palo- ja pelastussuunnitelman mukaisesti, ojustot, maapohja) sekä
2. Säiliön laillisuus (tyyppikilpi, yleiskunto, tarkastus voimassa, valuma-allas)
3. Säiliön varusteet (laponesto, ilmaputki, lukittava täyttöaukko, ylitäytön estin, pistooli)
4. Säiliön merkinnät (omistaja, polttoaineen nimi ja varoitusmerkki)
5. Maaperän kunto pa-säiliöiden läheisyydessä (polttoaineläikät, valumat, tihkumiset yms.)

Korjattavat asiat:

6. Vesiensuojelurakenteet pvm / / 2019**1. Eristysojat** ___/___ 2019 pistokokein

1. Eristysojien toimivuus; rakennettu ja toimii suunnitelman mukaan (ei vuotoja)
2. Eristysojien lietesvyennykset ja luiskat lupaehtojen mukaiset
3. Eristysojissa ei vuotoja tuotantoalueelle tai tuotantoalueelta eristysojaan
4. Eristysojissa ei eroosiota, sortumia
5. Eristysojan ja auma-alueen välissä suojavyöhyke (puustoa/pensaita) tai turvekulkeutumaa ehkäisevä muu rakenne (pintapuomi, lietesvyennys yms.)
6. Uusilla alueilla eristysojan ja auma-alueen välissä oltava vähintään 20 m leveä, ainakin osittain puustoinen suojavyöhyke.

Korjattavat asiat:

2. Sarkaojarakenne ___/___2019

☐	1. Lietesyvennys (pituus tavoite 6 m) kunnossa/ei sortumia	☐
☐	2. Lietesyvennykset puhdistettu, ei lietettä, ei epäpuhtauksia	☐
☐	3. Lietteenpidättimet kunnossa ja paikoillaan	☐

3. Kokoojaojat ___/___ 2019

☐	1. Kokoojaojat puhdistettu ja/tai kunnossa	☐
☐	2. Luiskan kaltevuus, eroosio ja sortumat	☐

4. Virtaamasäätöpadot ___/___ 2019

☐	1. Luvanmukaiset padot paikoillaan ja kunnossa	☐
☐	2. Patolevy ehjä ja paikoillaan, ei epäpuhtauksia	☐
☐	3. Padon edessä oleva lietesyvännys on puhdistettu ja kunnossa	☐

Korjattavat asiat:

Laskeutusaltat pvm ___/___ 2019

Laskeutusaltaiden tarkastuksesta kirjaa OK/puute allaskohtaisesti.

Allas nro	Altaan koke (luvan muk.)	Pintapuomi	Pato / sihti	Luiskien kunto	Puhdistus	Läjitysaltan kunto

7.	Pumppaamot pvm ___/___ 2019	▪
▪	1. Toimintakunnossa (Häiriövalo ei pala, vesipinnan säädöt, tarkistusvihko, mobilog)	▪
▪	2. Pumppaamon polttoainesäiliön lainmukaisuus ja sijoittaminen (kts. pa-säiliön kriteerit)	▪
▪	3. Sähkökaappien ovet ja kaivojen kansien lukitukset	▪
▪	4. Pumppaamon imuputki ja -häkki, huoltosilta	▪
▪	5. Pumppaamon imualtaan koke, kunto, eroosio, luiskat ja puhdistus	▪
	6. Läjitysaltan kunto	
	7. Pumppaamon ohitus- / sulkupato tiivis, ei vuotoja	
	Korjattavat asiat:	

8. Pintavalutuskentät (tarkastus kenttäkohtaisesti, katso altaat) pvm ___/___/2019	
1. Tarkistettu, suunnitelman ja luvan mukaisuus	
2. Veden jako pintavalutuskentälle, jakoputki/jako-ojat	
3. Penkereiden kunto ja vedenpitävyys	
4. Oikovirtauksien esiintyminen	
5. Mittakaivon kunto, virtaamanmittauslaitteet kunnossa	
Korjattavat asiat:	

9. Kosteikot ja kasvillisuuskentät pvm ___/___/2019	
☐ 1. Tarkistettu, suunnitelman ja luvan mukaisuus	☐
☐ 2. Veden jako kosteikolle/kasvillisuuskentälle	☐
☐ 3. Penkereiden kunto ja vedenpitävyys	☐
☐ 4. Oikovirtauksien esiintyminen	☐
☐ 5. Mittakaivon kunto, virtaamanmittauslaitteet kunnossa (erillinen lomake)	☐
Korjattavat asiat:	

10. Kemialliset puhdistusasemat pvm ___/___/2019	
☐ 1. Pumppaamon kunto (kts. pumppaamoiden tarkastusasiat yllä)	☐
☐ 2. Kemikaalien säilytys, aitaus, säiliöiden kunto, varoituskyltit	☐
☐ 3. Suojavälineet, käyttöturvallisuusohjeet, ensiapuvälineet	☐
☐ 4. Kemikaloinnin toimivuus, ohjauskeskus, kemikaalin syöttö, saostuskaivo, putkistot	☐
☐ 5. Selkeytysaltaan kunto/täyttöaste	☐
☐ 6. Läjitysaldaiden kunto/täyttöaste	☐
☐ 7. Purkupään patolaitteen kunto, virtaamanmittauslaitteet kunnossa (erillinen lomake)	☐
☐ 8. Kem.laitoksen päiväkirja ja dokumentointi	☐
Korjattavat asiat:	

11. Varastointi / auma-alueet ja kentät pvm ___/___ 2019

1. Kuormauksen jälkeinen siivous: Auma-alueen ja tien reuna-osa, eristysojat ovat puhtaat turpeesta
2. ~~Kuormauksen jälkeinen siivous: Tiestöt puhtaana turpeesta~~
3. Auma-alueiden yleiskunto (epäpuhtaudet: muovit, kannot, kivet)
4. Aumamuovien säilytyspaikat (ulkonäkö, kiertonopeus)
5. Kenttien yleinen siisteys (kaivumaat, kivet, kannot...)

Korjattavat asiat:

12. Lupamääräykset/Tarkkailu/Urakoitsija tarkastukset pvm ___/___ 2019

1. Ajantasaiset lupamääräykset (myös kartta) löytyy yrittäjältä/työmaalta (Mobilog tai kansio)
2. Käyttöpäiväkirjan MobiLog täyttö asiallisesti
3. Palo- ja pelastussuunnitelma ja – kartat työmaalla (suunnitelma päivätty 2019)
4. Urakoitsijoiden Mobitask - tarkastukset (Tarkastus toteutettu ja tulokset vastaa tilannetta kentällä)

Korjattavat asiat:

13. Muut tarkastetut kohteet ja huomiot (Huomiot, ruusut ja risut)

Lisäksi huomio tarkastuksella, onko tuotantoalueella hytittömiä traktoreita?
Paloaltaiden merkit? Mitkä asiat olivat erityisen hyvin?

JAKELU:

Opertaatiopäällikölle, ympäristöasiantuntijalle ja käsittelyyn alueen palaveriin yhteenveto.

LOMAKKEEN TALLENNUS:

Luuta -sovellukseen

KUVIEN TALLENNUS:

Luuta-sovellukseen

Tarkastus suoritettu

/ / 2019

Allekirjoitus

LIITE 2: HAASTATTELUIDEN KYSYMYSLOMAKE

Haastattelut toteutetaan osana opinnäytetyötä ”Turveurakoitsijoiden ympäristövastuun tilanneselvitys”. Työn tarkoituksena on kuulla urakoitsijoiden mielipiteitä ympäristövastuuseen ja omavalvontaan liittyen. Tavoitteena on kartoittaa urakoitsijoiden näkemystä ympäristövastuusta ja selvittää, ovatko nykyiset käytössä olevat käytännöt sellaisenaan tehokas tapa täyttää ympäristövastuun velvoitteet. Haastatteluiden vastauksia käsitellään anonyymisti.

Taustatiedot

Päivämäärä:

Haastateltava:

Työmaat: kpl

ha

Toiminut urakoitsijana: v

Työntekijöitä: kpl

Milloin muistatte viimeksi tehneenne havainnon ympäristöön liittyen? Kirjasitteko sen ylös jonnekin?

1. Turvetuotannon ympäristövastuu ja ympäristöasioiden hoito työmailla

1.1 Mitkä asiat ovat erityisen tärkeitä turvetuotannon ympäristöasioiden hoidossa?

1.2 Onko turvetuotannon ympäristöasioiden hoidossa osa-alueita, joilla tehdään turhaa työtä tai, joihin panostetaan liikaa?

1.3 Mitä asioita turvetuotannon ympäristöasioiden hoidossa tulisi ehdottomasti kehittää ja ottaa jatkossa paremmin huomioon?

2. MobiTask-tarkastukset

2.1 Kuka suorittaa MobiTask-tarkastukset ja kirjaa havainnot järjestelmään?

2.1.1 Minkä tyyppisiä havainnoita tarkastusten aikana tehdään?

2.1.2 Keskusteletteko tarkastuksen suorittajan ja työntekijöiden kesken tehdyistä havainnoista?

2.2 Millaiseksi koette MobiTask-sovelluksen käyttämisen?

2.2.1 Onko sovelluksen käyttö helpottanut tarkastusten suorittamista?

2.2.2 Onko sovelluksen käytössä ilmennyt ongelmia?

2.2.3 Oletteko saaneet riittävästi opastusta sovelluksen käyttöön?

3. Nappi turvallisuus- ja ympäristöhavainnot

3.1 Oletteko tehneet Napin kautta turvallisuus- tai ympäristöhavaintoja? Millaisia?

3.1.1 Millaisissa tilanteissa olette havaintoja tehneet?

- Arkipäivässä työn ohelle
- MobiTask-tarkastuksen yhteydessä
- Jossain muussa tilanteessa

3.1.2 Onko ohjeistus Nappi-havainnoista selkeä? Koetteko ristiriitaa Nappi- ja MobiTask-havaintojen välillä?

3.2 Millaiseksi koette havaintojen tekemisen ja työkalun käyttämisen? Onko ollut ongelmia?

3.3 Onko tekemiänne havaintoja käsitelty ja oletteko saaneet niistä palautetta?

4. Ympäristötarkastajan tarkastukset

4.1 Ovatko ympäristötarkastajan tekemät havainnot olleet mielestäsi linjassa omien MobiTask-tarkastuksiesi kanssa?

4.1.1 Muistatteko ympäristötarkastajan tehneen vakavia tai kriittisiä havaintoja?

4.1.2 Onko vakavalla tai kriittisellä havainnolla ollut vaikutuksia toimintatapoihinne?

4.2 Oletteko saaneet ympäristötarkastajan tekemistä tarkastuksista suoraa palautetta? Tuleeko palautetta muuten kuin tehtävien muodossa?

4.2.1 Pitäisikö palautetta olla enemmän?

4.2.2 Kuinka palaute ja tarkastuksen havainnot olisi mielestäsi hyvä käsitellä?

4.3 Koetteko saavanne ympäristötarkastuksista hyötyä työhönne?

5. Omavalvonnan mielekkyys

5.1 Kuinka tärkeänä pidätte työmaan ympäristöasioiden valvontaa ja hoitoa?

Asteikolla 1 - 5, kun 1 = Ei lainkaan tärkeää ja 5 = Erittäin tärkeää

5.2. Kuinka mielekkääksi koette omavalvonnan suorittamisen?

Asteikolla 1 - 5, kun 1 = Ei lainkaan mielekästä ja 5 = Erittäin mielekästä

5.3 Koetteko omavalvonnan havaintojen johtavan konkreettisiin puutteiden korjaustoimenpiteisiin?

LIITE 3: WEBROPOL-KYSELYLOMAKE

Kysely toteutetaan osana opinnäytetyötä ”Turveurakoitsijoiden ympäristövastuun tilanneselvitys”. Työn tilaaja on Vapo. Työn tarkoituksena on kuulla urakoitsijoiden mielipiteitä ympäristövastuuseen ja omavalvontaan liittyen. Tavoitteena on kartoittaa urakoitsijoiden näkemystä ympäristövastuusta ja selvittää, ovatko nykyiset käytössä olevat käytännöt sellaisenaan tehokas tapa täyttää ympäristövastuun velvoitteet.

1. Toiminta-alue *

- Pohjois-Savo
- Pohjois-Karjala

2. Toimenkuva *

- Pääurakoitsija
- Aliurakoitsija

3. Työmaat *

Työmaat, joilla urakoin (kappaletta):

Työmaat, joilla urakoin (hehtaareina):

4. Työkokemus *

Olen toiminut Vapon urakoitsijana (vuosina):

5. Työntekijät *

Tuotantoaikaan
minulla on
työntekijöitä
(kappaletta):

6. Mitkä asiat ovat erityisen tärkeitä turvetuotannon ympäristöasioiden hoidossa? *

Valitse mielestäsi 3 tärkeintä.

- Ympäristöluvan lupaehtojen noudattaminen
- Vesiensuojelurakenteiden kunnan tarkkailu
- Jätehuolto
- Vapon ympäristöstrategian päämäärien noudattaminen
- Tehokas omavalvonta
- Toiminnan jatkuva kehittäminen
- Joku muu. Mikä?

7. Mitä asioita turvetuotannon ympäristöasioiden hoidossa tulisi ehdottomasti kehittää ja ottaa tulevaisuudessa paremmin huomioon? *

Valitse mielestäsi 3 tärkeintä.

- Aumamuovien kierrätys ja hyötykäyttö
- Uusiutuvan energian hyödyntäminen
- Karttojen päivittäminen vastaamaan tilannetta työmaalla
- Energiatehokkuuden jatkuva kehittäminen
- Tarvikkeiden (esim. uudet lietteenpidättimet) nopeampi saatavuus
- Vesienkäsittelyrakenteiden korjauksiin, kenttien ylläpitoon ja päisteputkien upotukseen varauduttava ajoissa
- Joku muu. Mikä?

8. Tein viime kesänä Nappi turvallisuus- ja ympäristöhavaintoja *

- 0 kappaletta
- 1 - 5 kappaletta
- 5 - 10 kappaletta

yli 10 kappaletta

9. En tehnyt Nappi turvallisuus- tai ympäristöhavaintoja, koska

- en osannut.
- en tiennyt mistä havainnon voi tehdä.
- minulla ei ollut aikaa tehdä havaintoja.
- minua ei kiinnostanut osallistua havaintojen keräämiseen.

10. Mielestäni Nappi- havaintoja kerätään *

Voit valita 1 - 4 vaihtoehtoa.

- , jotta Vapon olisi helpompi seurata toimintaamme.
- toiminnan jatkuvan parantamisen tueksi.
- opitun jakamiseksi muille.
- ongelmien ja riskien tunnistamiseksi.

11. Mielestäni Nappi-havainnon tekeminen *

	1	2	3	4	5	
On vaativaa ja hidasta	☐	☐	☐	☐	☐	On vaivatonta ja nopeaa
On täysin merkityksetöntä	☐	☐	☐	☐	☐	On merkityksellistä ja tärkeää
Ei lisää vaikutusmahdollisuuksiani	☐	☐	☐	☐	☐	Lisää mahdollisuuksiani vaikuttaa asioihin

12. Suoritan MobiTask-tarkastuksen *

- puhelimella/tabletilla työmaalla tarkastettavan kohteen luona.
- puhelimella/tabletilla tukikohdassa.
- tietokoneella kotona.
- Jossain muualla.

13. Suoritan MobiTask-tarkastuksen muualla kuin työmaalla tarkastettavan kohteen luona, koska*

14. Omavalvonnan suorittaminen työmailla on mielestäni *

	1	2	3	4	5	
Ei niin tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin tärkeää
Ei lainkaan mielekästä	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin mielekästä
Ei merkityksellistä	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin merkityksellistä

15. Vapon ympäristötarkastajan tekemät tarkastukset *

	1	2	3	4	5	
Eivät hyödytä työtäni	☐	☐	☐	☐	☐	Tuovat lisäarvoa työhöni
Eivät vaikuta tuotannon toimivuuteen	☐	☐	☐	☐	☐	Vaikuttavat positiivisesti tuotannon toimivuuteen
Eivät anna uutta tietoa	☐	☐	☐	☐	☐	Tuovat uutta näkökulmaa työmaan tilasta

16. Mielestäni paras ja selkein tapa käsitellä ympäristötarkastajan tekemät havainnot on: *

- Puhelu tarkastuksen jälkeen ja havainnoista kootun pöytäkirjan lähettäminen jälkikäteen.
- Tapaaminen työmaalla tarkastuksen jälkeen ja havaintojen läpikäynti yhdessä.
- Korjattavat puutteet ja tehtävät tulevat operaatiopäälliköltä tarkastuksen jälkeen.
- Joku muu tapa. Mikä?

17. Vapaa sana. Voit antaa palautetta ympäristövastuuseen ja omavalvontaan liittyen tai kertoa mieleesi tulleita kehitysehdotuksia.
